Ἀριθ. 119 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 9 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

Θεόφιλος Καΐρης.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἰωάννην Κυριακόν.

Φίλε καὶ ἀδελφέ,

Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς φίλος ἡμῶν Ι. Σωφάνης ἐγνωστοποίησεν εἰς ἐμὲ τοῦ φιλογενοῦς ἐκείνου καὶ φιλομούσου ἀνδρὸς, τοῦ μακαρίτου θείου σου, τὸν ἀπροσδόκητον θάνατον, καὶ τὴν αἰφνίδιον ἀπὸ Παρισίων ἀναχώρησίν σου.

Πόσον δὲ ἐγκάρδιον ἀληθῶς ὀδύνην καὶ θλῖψιν ἐδοκίμασα, μόνος δύνασαι νὰ φαντασθῇς· διότι μόνος ἠξεύρεις καὶ ποίαν διάθεσιν εἶχον πρὸς τὸν μακαρίτην, καὶ ποίαν ἀδελφικὴν ἀγάπην σώζω πρὸς σέ.

Ἀλλὰ, φίλε Ἰωάννη, αἱ τοιαῦται μάλιστα περιστάσεις ἀποδεικνύουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὸ βέβαιον τοῦ μέλλοντος βίου, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀναθέτῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας εἰς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μικρά τις ἀφορμὴ νὰ ἀνατρέψῃ δύναται. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ νοῦν φέροντες, πρέπει νὰ παρηγορῶμεν αὐτοὶ ἑαυτούς· διότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ παραμυθήσῃ ἀληθῶς τὸν τεθλιμμένον, εἰμὴ αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀνατρέχων πάντοτε εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ποτὲ βέβαια οὔτε τὸν ἐγκατέλιπεν, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ τὸν ἐγκαταλίπῃ.

Ἂν δὲν ἐγνώριζον ποίαν ψυχὴν ἔχεις, καὶ τίς εἶσαι, ἤθελον σὲ γράψει περισσότερα, τόρα δὲ τοῦτο μόνον προσθέτω. Ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ ἐξοικονομήσῃς τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδά σου, ἐπέστρεψε εἰς Παρισίους διὰ νὰ τελειοποιηθῇς εἰς τὰ μαθήματά σου· εἰ δὲ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνοικονόμητον, προσπάθησε, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, νὰ ἐμβῇς εἰς τίμιόν τι καὶ ἐπωφελὲς ἐπάγγελμα· διότι ἡ εἰς ἐπωφελῆ καὶ χρήσιμα ἔργα ἐνασχόλησις εἶναι μία τῶν κυριωτέρων εἰς τοιαύτας περιστάσεις παραμυθιῶν.

Ἡ φρόνησις, ἡ καρτερία καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ Θεὸν ἀρεταὶ εἰς τοιούτους μάλιστα καιροὺς καταφαίνονται. Ἀνδρίζου λοιπὸν, ἀγαπητὲ, κατὰ πάντων τῶν ἐναντίων, καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι νικητὴς ἀναδεικνυόμενος θέλεις μάθει ἐμπράκτως νὰ ἐκτιμᾷς, ὡς πρέπει, τὸ κατὰ Θεὸν φρονεῖν καὶ πολιτεύεσθαι.

Ἐν Λονδίνῳ, 1843, Ἰανουαρίου 14.

ὁ φίλος καὶ ἀδελφός σου
Θ. ΚΑΪΡΗΣ.

Ἡ κατωτέρω ἀφήγησις ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθέντος 6' τόμου τῆς Histoire d'un crime τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ, ἧς ὁ α' τόμος εἶνε ἤδη, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, ἐκδεδομένος. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ κλεινὸς ποιητὴς πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου, δι' οὗ ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας Ναπολέων ὁ Γ' καὶ τὰ μετ' αὐτὸ μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ α' τόμος περιλαμβάνει δηλαδὴ τὴν Ἐνέδραν καὶ τὴν Πάλην, ὁ 6' τὴν Σφαγὴν, τὴν Νίκην καὶ τὴν Πτῶσιν. Ὡς δεῖγμα τῆς λαμπρότητος τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ ἄλλα τὰ γνωστὰ τοῦ αὐτοῦ περικλεοῦς συγγραφέως, παρέχομεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Ἑστίας» τὸ Σεδάν. Εὐχόμεθα ἡ ἄτεχνος ἡμῶν μεταγλώττισις νὰ μὴ ὠχράνῃ τὸν τηλαυγῆ λόγον τοῦ ποιητοῦ. Σ.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ

Α'

Ἐπανηρχόμην ἀπὸ τῆς τετάρτης μου ἐξορίας· ἐξορίας ὄχι πολὺ βαρείας, ἐν Βελγίῳ. Ἤμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου 1871. Εἰσηρχόμην εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῶν μεθορίων τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ μὲ εἶχε καταλάβει ὁ ὕπνος. Αἴφνης ἐστάθη ἡ ἁμάμαξα καὶ τὸ τίναγμα ἐκεῖνο μὲ ἐξύπνισεν. Ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς.

Τὸ τοπεῖον πρὸ τοῦ ὁποίου εἶχε σταθῆ ὁ σιδηρόδρομος ἦτο γοητευτικόν.

Εὑρισκόμην εἰς τὸ ἡμίφως ἐκεῖνο τοῦ διακεκομμένου ὕπνου· αἱ ἰδέαι μου, ἀδιάκριτοι καὶ συγκεχυμέναι, ὄνειρα ἔτι οὖσαι, ἐκυμαίνοντο ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος· κατειχόμην ὑπὸ τοῦ ἀορίστου ἐκείνου θάμβους, ὅπερ καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ἅμα ἐξυπνήσῃ.

Διαυγὴς ποταμὸς ἔρρεε πλησίον εἰς τὸν σιδηρόδρομον περὶ νῆσον πρασίνην καὶ χαρὰν ἀποπνέουσαν. Ἦτο τόσον πυκνὴ ἡ φυτεία, ὥστε αἱ νῆσσαι αἱ ἐπιβαίνουσαι ἐκεῖσε, ἐχώνοντο ἐντὸς τῆς πρασινάδος καὶ ἐγίνοντο ἄφαντοι. Ὁ ποταμὸς διηυθύνετο ἀνὰ τερπνὴν κοιλάδα, ἥτις ὡμοίαζε πρὸς κῆπον. Ἦσαν μηλέαι ἐκεῖ ὑπομιμνήσκουσαι τὴν Εὔαν καὶ ἰτέαι ὑπομιμνήσκουσαι τὴν Γαλάτειαν.

Ἤμεθα, ὡς εἶπον, εἰς ἕνα ἐκ τῶν μηνῶν ἐ-

κείνων τῆς ἰσημερίας, καθ' ἣν αἰσθάνεταί τις τὸ θέλγητρον τῆς ληγούσης ὥρας τοῦ ἔτους· ἂν ὁ χειμὼν εὑρίσκεται περὶ τὰ τέλη του, ἀκούεις ἐρχόμενον τῆς ἀνοίξεως τὸ ᾆσμα, ἂν τὸ θέρος σβύννεται, διακρίνεις εἰς τὸν ὁρίζοντα τὸ μειδίαμα τὸ ἄόριστον τοῦ φθινοπώρου.

Ὁ ἄνεμος κατεπράϋνε καὶ καθίστα ἁρμονικοὺς τοὺς γλυκεῖς ἐκείνους ἤχους, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ψίθυρον τῆς πεδιάδος. Τὸ ἀπήχημα τῶν κωδωνίσκων ἐνόμιζες ὅτι κατεβαυκάλει τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν· συνηντῶντο πρὸς τοὺς πρώτους βότρυας αἱ τελευταῖαι χρυσαλλίδες. Εἶνε κρᾶμα ἡ ὥρα αὕτη τοῦ ἔτους χαρᾶς ἐπὶ τῇ ζωῇ καὶ λύπης ἀσυνειδήτου διὰ τὸν μετ' ὀλίγον θάνατον. Ἦτο ἀνέκφραστος ἡ ἡδύτης τοῦ θάλπους τοῦ ἡλιακοῦ. Ἔβλεπες ἐκεῖ λαμπρὰς γαίας, ἃς εἶχε διασχίσει τὸ ἄροτρον καὶ στέγας ἐντίμους γεωργῶν, ἔβλεπες τὰ δένδρα νὰ σκιάζωσι τὴν χλόην ἥτις ἐξετείνετο ὑπὸ τοὺς κλάδους των. Ἐμυκῶντο οἱ βόες ὅπως εἰς τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου καὶ ἐχρύσωνον αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες τὸν καπνὸν τὸν ἀποθρώσκοντα ἀπὸ τῶν ἀγροτικῶν οἰκίσκων. Ἠκούοντο μακρὰν ῥυθμικῶς κροτοῦντες ἄκμωνες· ἐμιγνύετο ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν ἁρμονίαν τῆς φύσεως. Ἐγὼ ἐσυλλογιζόμην. Ἦτο ἥσυχος καὶ θαυμασία ἡ πεδιάς· ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς ἐπερείδετο ἐπὶ χαρίεντος κύκλου λοφίσκων. Ἠκούετο μακρὰν τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα καὶ πλησίον μου αἱ φωναὶ τῶν παιδίων ὡς δύο ᾄσματα ἀγγέλων ἀναμίξ. Ἡ γενικὴ διαύγεια εἶχε περιβάλει καὶ ἐμὲ καὶ διήγειρεν αὐγὴν ἐν τῇ ψυχῇ μου ἡ χάρις ἐκείνη καὶ ἐκεῖνο τὸ μεγαλεῖον.

Αἴφνης ἠρώτησέ τις τῶν συνοδοιπόρων·

— Τί μέρος εἶνε τοῦτο;

Ἄλλος δέ τις ἀπήντησεν·

— Τὸ Σεδάν.

Ἐφρικίασα.

Ἦτο λοιπὸν τάφος ὁ παράδεισος ἐκεῖνος.

Ἐστράφην καὶ παρετήρησα. Ἦτο στρογγύλη ἡ κοιλὰς καὶ βαθυλὴ ὡς κρατήρ. Ὁ ποταμὸς σκολιὸς καὶ ἑλικοειδὴς μοὶ ἐφάνη ὡς ὄφις. Οἱ ὑψηλοὶ λόφοι ὑπερτεθειμένοι ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου περιεκύκλωνον τὸ χωρίον ὡς τριπλοῦν ἀπόρθητον τεῖχος. Ἂν εἰσήρχεσο ἐκεῖ ἔμενες διὰ παντὸς κεκλεισμένος. Ἡ ἀνιαρὰ ἐκείνη χλόη ἐνόμιζες ἦτο προέκτασις τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, ἥτις κατελάμβανεν ἅπαντα τὰ ὑψώματα καὶ ἐχάνετο εἰς τὸν ὁρίζοντα ὥστις ὑπερμεγέθης παγίς, ἣν δὲν ἠδύνατό τις νὰ διαφύγῃ. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε, τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν, οἱ ἀμαξηλάται διήρχοντο συρίζοντες· ἦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρόβατα, ἀρνία, περιστεραί. Ἔφρισσον καὶ ἐψιθύριζον τὰ φυλλώματα. Τὰ χόρτα ἦσαν πλήρη ἀνθέων. Ἦτο φοβερόν.

Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τρέμουσαν τὴν πυρίνην ῥομφαίαν τοῦ ἀγγέλου.

Ἡ λέξις αὕτη, Σεδάν, ἦτο δι' ἐμὲ ὡς νὰ ἐσχίζετο τὸ παραπέτασμα. Τὸ τοπεῖον κατέστη αὔφνης τραγικόν. Οἱ ἀόριστοι ἐκεῖνοι ὀφθαλμοί, οὓς ὁ φλοιὸς σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ἐκύτταζον τί; Κάτι τι φοβερὸν καὶ μυστηριῶδες.

Ἐκεῖ λοιπόν, ἐκεῖ, πρὸ δεκατριῶν περίπου μηνῶν, εἶχε καταλήξει τὸ τερατῶδες σύμβαμα τῆς 2 Δεκεμβρίου. Φρικώδης πτῶσις.

Τὰ ζοφερὰ τῆς μοίρας δρομολόγια εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ μελετήσῃ τις χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἐνδόμυχον, ἐγκάρδιον στενοχωρίαν.

Β'

Τῇ 31 Αὐγούστου 1870 εὑρέθη μία στρατιὰ συνηγμένη καὶ σχεδὸν μαζευμένη ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Σεδὰν, εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην τὸ βαθούλωμα τοῦ Givonne. Ἡ στρατιὰ αὕτη ἦτο ἡ γαλλική· εἰκοσιεννέα ταξιαρχίαι, δεκαπέντε μεραρχίαι, τέσσαρα σώματα, ἐννενηκοντακισχίλιοι ἄνδρες. Καὶ εὑρέθη ἐκεῖ ἡ στρατιὰ ἐκείνη χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ τις διὰ τί, χωρὶς τάξιν, ἀσκόπως, ἀναμίξ, ὡσὰν ὁ σωρὸς ἐκεῖνος τῶν ἀνδρῶν νὰ ἐρρίπτετο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο διὰ νὰ παταχθῇ ὑπὸ παμμεγέθους χειρός.

Οὐδεμία ἄμεσος ἀνησυχία ἐφόβιζεν ἢ τοὐλάχιστον ἐφαίνετο ὅτι ἐφόβιζε τὸν στρατόν. Ἐνόμιζον ὅτι οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀκόμη πολὺ μακράν. Ὑπολογιζομένης τῆς στρατιωτικῆς πορείας εἰς τέσσαρας λεύγας τὴν ἡμέραν, ὁ ἐχθρὸς ἀπεῖχε τριῶν ἡμερῶν ὁδόν. Οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸ ἑσπέρας οἱ ἀρχηγοὶ ἔλαβον συνετά τινα στρατηγικὰ μέτρα. Τὸ Σεδὰν καὶ ὁ Μῶσας ἠσφάλιζον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ, δύο δὲ μέτωπα ἐν παρατάξει ἐτοποθετήθησαν ἵνα προστατεύωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τὸ ἓν τῶν μετώπων τούτων ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ 7 σώματος, ὅπερ κατεῖχε τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ Φλοὰν καὶ Givonne, τὸ δὲ ἄλλο ὑπὸ τοῦ 12 σώματος ἀπὸ Givonne εἰς Βαζέϊλ· ἐσχηματίζετο τοιουτοτρόπως τρίγωνον, οὗ ὁ Μῶσας ἦτο ἡ ὑποτείνουσα. Τὸ 12 σῶμα συνέκειτο ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Λακρετέλλην, Λαρτίγην καὶ Βὸλφ εἰς γραμμὴν παρατεταγμένων καὶ ἔχουσῶν μεταξὺ τῶν ταξιαρχιῶν των τὸ πυροβολικόν, καὶ ἐκ τῶν δύο μεραρχιῶν τῶν στρατηγῶν Πετὶτ καὶ Λεριτιὲρ, μαζευμένων ὄπισθεν εἰς δύο γραμμάς. Αἱ δύο αὗται μεραρχίαι ὑπεστήριζον τὰς τρεῖς ἄλλας, ὧν ἡ γραμμὴ εἶχεν εἰς μὲν τὰ δύο ἄκρα τὸ Givonne καὶ τὸ Βαζέϊλ εἰς δὲ τὸ κέντρον τὸ Δαιγνύ. Ὁ στρατηγὸς Λαιβρὺν διῴκει τὸ 12 σῶμα.

Τὸ 7 σῶμα τὸ διῴκει ὁ στρατηγὸς Δουαί, δὲν εἶχε δὲ τὸ σῶμα τοῦτο παρὰ δύο μεραρχίας ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Δυμὼν καὶ Γυβέρτον καὶ ἐσχηματίζε τὸ ἕτερον μέτωπον τῆς παρατάξεως τὸ προωρισμένον νὰ καλύπτῃ τὸν στρατὸν, ἀπὸ Givonne εἰς Φλοὰν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰλ-

λύ. Τὸ μέτωπον τοῦτο ἦτο σχετικῶς ἀδύνατον, διότι ἦτο ἀνοικτὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Givonne καὶ ἐπροστατεύετο μόνον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μώσα ὑπὸ τῶν δύο μοιρῶν ἱππικοῦ τοῦ Μαργερὶτ καὶ τοῦ Βουμαὶν καὶ ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας Γουϋσμὰρ, ἥτις εἶχεν ὄπισθεν τὸ Φλοάν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγώνου ἐστρατοπέδευε τὸ 5 σῶμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Βίμπφεν καὶ τὸ 1 σῶμα ὑπὸ τὴν τοῦ Δυκρώ. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Μισὲλ ἐπροστάτευε τὸ 1 σῶμα, τὰ δὲ νῶτα τοῦ 5 σώματος τὰ ἠσφάλιζε τὸ Σεδάν. Τέσσαρες μεραρχίαι, ἑκάστη εἰς δύο γραμμὰς παρατεταγμένη, διοικούμεναι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Λεριτιὲρ, Γρανσὰμ, Γὼζ καὶ Κονσεϊδυμενὶλ, ἐσχημάτιζον ἓν εἶδος ἱππείου πετάλου ἐστραμμένου πρὸς τὸ Σεδὰν καὶ συνάπτοντος τὸ πρῶτον τῆς παρατάξεως μέτωπον πρὸς τὸ δεύτερον. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀμὲλ καὶ ἡ ταξιαρχία τοῦ Φοντάγγη ἀπετέλουν τὴν ἐπιφυλακὴν τῶν μνημονευθεισῶν τεσσάρων μεραρχιῶν. Τὸ πυροβολικὸν ἅπαν ἦτο εἰς τὰ δύο μέτωπα τῆς παρατάξεως. Δύο τμήματα τοῦ στρατοῦ εὑρίσκοντο μετέωρα, τὸ ἓν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Σεδὰν, ἐκεῖθεν τοῦ Βαλὰν, τὸ ἄλλο πρὸς τ' ἀριστερὰ, ἐντεῦθεν τοῦ Iges. Τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων τμημάτων περιελάμβανε τὴν μεραρχίαν τοῦ Βασσοῖγνη καὶ τὴν ταξιαρχίαν τοῦ Ῥεβοὺλ, τὸ δὲ ἕτερον τὰς δύο μοίρας ἱππικοῦ τοῦ Μαργερὶτ καὶ τοῦ Βουμαίν.

Αἱ διατάξεις αὗται ἐδήλουν βαθυτάτην ἀσφάλειαν. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ Γ' δὲν ἤθελε πορευθῆ ἐκεῖ ἂν δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ. Τὸ βαθούλωμα ἐκεῖνο τοῦ Givonne ὁ μὲν Ναπολέων ὁ Α' τὸ ὠνόμαζε λεκάνην, ὁ δὲ ναύαρχος Τρὸμπ οὐροδοχεῖον. Τὸ μέρος εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ἀσφαλές. Εἶνε τόσον κλειστὸν, ὥστε ὁ ἅπαξ εἰσελθὼν ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἐξέλθῃ. Τὸ τοιοῦτον τὸ προεῖδον τινὲς ἐκ τῶν γενναίων καὶ συνετῶν ἀρχηγῶν, ὡς ὁ Βίμπφεν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν. Ἐν ἀνάγκῃ, ἔλεγον οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ Μεζιὲρ καὶ ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ, εἰς τὰ βελγικὰ σύνορα. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ σκεπτώμεθα περὶ τοῦ τί θὰ πράξωμεν ἐὰν φθάσωμεν εἰς τὰ ἔσχατα; Εἰς μερικὰς περιστάσεις τὸ σκέπτεσθαι περὶ σωτηρίας ἐκ τῶν προτέρων εἶνε ἴσον πρὸς τὸ προσδοκᾶν τὸ ἀτύχημα. Πάντες λοιπὸν ἐκ συμφώνου ἦσαν ἥσυχοι.

Ἐὰν ἀνησύχουν ἠδύναντο νὰ κόψωσι τὰς γεφύρας τοῦ Μώσα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐσκέφθη περὶ τούτου. Ὁ ἐχθρὸς ἦτο μακράν. Τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις προδήλως θὰ εἶχε καλὰς πληροφορίας.

Ὁ στρατὸς ἐστρατοπεδευμένος καὶ ἀναμὶξ ὀλίγον, ὡς εἴπομεν, ἐκοιμήθη ἤρεμος καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 31 Αὐγούστου, ἔχων ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ μᾶλλον νομίζων ὅτι ἔχει ἐλευθέραν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ Μεζιέρ. Ἀπηξίωσαν νὰ λάβουν καὶ τὰς συνηθεστάτας ἀκόμη προφυλάξεις. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ συγγραφέως, οὔτε κατασκόπους ἐξέπεμψαν οὔτε πολυπληθεῖς φυλακὰς ἐτοποθέτησαν.

Τοὺς ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ δεκατέσσαρες τοὐλάχιστον λεῦγαι, τριῶν ἡμερῶν ὁδός· δὲν ἤξευρον ἀκριβῶς ποῦ ἦτο ὁ γερμανικὸς στρατός· τὸν ἐνόμιζον διεσκορπισμένον, κακῶς συντεταγμένον, κακῶς πληροφορημένον, ἄνευ ὡρισμένου σκοποῦ καὶ σχεδίου, μὴ δυνάμενον νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐνεργείας του καθ' ἑνὸς καὶ μόνου σημείου, οἷον τὸ Σεδάν. Ἐνόμιζον ὅτι ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἐλαύνει πρὸς τὸ Σιαλὼν, ὁ δὲ τῆς Πρωσσίας πρὸς τὸ Μέτζ· δὲν ἤξευρον τίποτε περὶ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, οὔτε ποῖοι εἶνε οἱ ἀρχηγοί του, οὔτε ποῖον εἶνε τὸ σχέδιόν του, οὔτε τὸν ὁπλισμόν του, οὔτε τὸ πλῆθός του. Ἔκαμνον ἄρα χρῆσιν ἀκόμη οἱ Γερμανοὶ τῆς τακτικῆς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἢ τῆς τοῦ Φριδερίκου τοῦ Β'; δὲν ἤξευρον. Ἦσαν βέβαιοι ὅτι μετά τινας ἑβδομάδας θὰ ἔρθανον εἰς τὸ Βερολῖνον. Ἀ! ὁ γερμανικὸς στρατός! παιγνίδια. Ἐνόμιζον ὄνειρον τὸν πόλεμον ἐκεῖνον καὶ φάντασμα τὴν γερμανικὴν στρατιάν.

Κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν ᾗ ἐκοιμᾶτο ὁ γαλλικὸς στρατὸς, συνέβαινον τὰ ἑξῆς·

Γ'

Εἰς τὰς δύο παρὰ τέταρτον τῆς πρωΐας, ἐν τῷ στρατηγείῳ τοῦ Μουζὼν, ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας Ἀλβέρτος ἔθετεν εἰς κίνησιν τὸν στρατὸν τοῦ Μώσα· ἡ βασιλικὴ φρουρὰ ἀνελάμβανεν ἐν τάχει τὰ ὅπλα, δύο δὲ μεραρχίαι διηυθύνοντο ἡ μὲν πρὸς τὸ Βιλλὲρ Σερναί, ἡ δὲ πρὸς τὸ Φρανσεβάλ. Ἠκολούθει τὸ πυροβολικὸν τῆς φρουρᾶς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀνελάμβανε τὰ ὅπλα τὸ 12 σαξωνικὸν σῶμα καὶ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ πρὸς νότον τοῦ Δουζὺ ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Λαμεκοὺρ καὶ ἤλαυνεν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μονκέλλην· τὸ 1 βαυαρικὸν σῶμα ἤλαυνε πρὸς τὸ Βαζέϊλ ὑποβοηθούμενον ὑπὸ μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ τοῦ 4 σώματος. Τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος διήρχετο τὸν Μῶσαν ἐν Μουζὼν καὶ ἐμαζεύετο εἰς ἐπιφυλακὴν ἐν Μαιρὺ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Τὰ τρία σώματα ὧδευον συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα. Διαταγὴ εἶχε δοθῆ εἰς τὰς πρωτοπορείας νὰ μὴ προβῶσιν εἰς καμμίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸ τῆς πέμπτης ὥρας, ἡσύχως μόνον νὰ καταλάβωσί τινα χωρία. Εἶχον ἀφήσει τοὺς σάκκους των καὶ τὰς ἀποσκευάς. Τὰ πολεμικὰ ἐφόλκια ἔμενον ἀκίνητα. Ὁ πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας ἵστατο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀμβλιμών.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν τῷ στρατηγείῳ τοῦ

Σιεμερὺ ὁ Βλούμενταλ ἐκέλευε τὴν βυρτεμβεργικὴν μεραρχίαν νὰ ζεύξῃ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Μώσα. Τὸ 11 σῶμα ἀποσπασθὲν πρὸ τοῦ νὰ φέξῃ διέβαινε τὸν ποταμὸν ἐκ δύο σημείων καὶ πορεύετο εἰς Vrigne-sur-Bois. Εἵπετο τὸ πυροβολικόν, ὅπερ ἦτο κύριον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Vrigne εἰς Σεδάν. Ἡ βυρτεμβεργικὴ μεραρχία ἐφρούρει τὴν γέφυραν, ἣν αὐτὴ εἶχε ζεύξει καὶ ἐξουσίαζε τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Σεδὰν εἰς Μεζιέρ. Εἰς τὰς πέντε τὸ 2 βαυαρικὸν σῶμα, οὗ ἡγεῖτο τὸ πυροβολικόν, ἀπέσπα μίαν ἐκ τῶν μεραρχιῶν του καὶ τὴν ἔπεμπε διὰ τοῦ Βουλσὼν κατὰ τοῦ Φρενοᾶ, ἡ ἄλλη μεραρχία διήρχετο διὰ τοῦ Νοαγιὲ καὶ ἵστατο πρὸ τοῦ Σεδὰν μεταξὺ Φρενοᾶ καὶ Βαδελενκούρ. Τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς εἶχε στήσει τὰς κανονοστοιχίας του ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀπέναντι τοῦ Δονσερύ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ 6 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ ἀπεσπᾶτο ἐκ τοῦ Μαζεραὶ καὶ διὰ τοῦ Βουτανκοὺρ καὶ Βολζινκοὺρ ἔρθανε πρὸς τὸν Μώσαν ἐν Φλίζῃ· ἡ 2 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ κατελίμπανε τὰς ἐπισταθμείας αὐτῆς καὶ ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Βουτανκούρ· ἡ 4 μοῖρα ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Φρενοᾶ· τὸ 1 βαυαρικὸν σῶμα ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὸ Ῥεμιλλὺ, ἡ 5 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ καὶ τὸ 6 σῶμα παρεφύλαττον, πάντες δὲ τακτικὰ καὶ ἐν παρατάξει μαζευμένοι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, περιέμενον νὰ χαράξῃ. Ὁ διάδοχος τῆς Πρωσσίας ἵστατο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Φρενοᾶ.

Συγχρόνως, καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἄλλαι παρόμοιαι κινήσεις ἐνηργοῦντο πανταχόθεν Ἀπειροπληθὴς μαῦρος στρατὸς εἶχε καταλάβει αἴφνης τὰ ὑψώματα πάντα. Οὐδεμία φωνή, οὐδὲν πρόσταγμα ἠκούετο. Διακόσιαι πεντήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ εἶχον περικλείσει διὰ σιδηρᾶς στεφάνης τὸ βαθούλωμα τοῦ Givonne. . . .

Ταῦτα πάντα εἶχον ἐκτελεσθῆ κατὰ τρόπον φανταστικόν, ἐν τάξει, χωρὶς ν' ἀναπνεύσῃ κάνεις, χωρὶς νὰ τρίξῃ, ἀναμέσον δασῶν καὶ φαράγγων καὶ κοιλάδων. Πορεία σκολιὰ καὶ ἀπαισία. Βάδισμα ἑρπετῶν.

Μόλις ἠκούετο ψίθυρος ὑπὸ τὸ φύλλωμα τὸ βαθύ. Ἡ σιγηλὴ μάχη ἐμυρμηκίαζεν ἐν τῷ ζόφῳ περιμένουσα τὴν ἡμέραν.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐκοιμᾶτο.

Αἴφνης ἐξύπνησεν.

Ἦτο αἰχμάλωτος.

Καὶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, λαμπρὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ, φοβερὸς ἐκ τῶν ἀνθρώπων.

Δ'

Ἂς ὁρίσωμεν τὰ πράγματα.

Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν πληθὺν ὑπὲρ ἑαυτῶν· εἶνε τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες καθ' ἑνός. Ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ στρατός των συνέκειτο ἐκ διακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῶν γραμμὴ ἐξετείνετο εἰς τριάκοντα χιλιομέτρων μῆκος. Ἔχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς θέσεις, στέφουσι τὰ ὑψώματα, πληροῦσι τὰ δάση, εἶνε πανταχόθεν ἠσφαλισμένοι, καλύπτονται ὑπὸ τοῦ σκότους, ἔχουσιν ἀπαράβλητον πυροβολικόν. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὑρίσκεται χωμένος, σχεδὸν ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ ἄνευ πολεμεφοδίων, γυμνὸς ὑπὸ τοὺς μύδρους. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν ἐνέδραν ὑπὲρ ἑαυτῶν, οἱ Γάλλοι μόνον τὸν ἡρωϊσμόν. Ὡραῖον εἶνε τὸ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καλὸν τὸ ἐνεδρεύειν.

Αἰφνιδία κατάληψις εἶνε τὸ Σεδάν.

Ἐπολέμησαν καλῶς οἱ Γερμανοί; Ναί. Ἀλλὰ τότε τί εἶνε τὸ κακῶς πολεμεῖν;

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Τούτου ῥηθέντος ἐτελείωσεν ἡ ἀφήγησις τῆς μάχης τοῦ Σεδάν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνωμεν ἕως ἐδῶ. Ἡ ἱστορία εἶνε καθῆκον καὶ τὸ καθῆκον πρέπει τέλεον νὰ ἐκτελῆται ὅσον καὶ ἂν ἦνε τοῦτο ἀποτρόπαιον εἰς τὸν ἱστοριογράφον. Πρέπει νὰ ῥηθῇ ἡ ἀλήθεια· ἡ κλίσις εἶνε λίαν ἐπιτακτικὴ, ὅστις ἤρχισε πρέπει νὰ κυλίσῃ ἕως κάτω.

Ἡ μάχη τοῦ Σεδὰν εἶνέ τι πλέον ἢ ἁπλῆ μάχη, εἶνε τελείωσις συλλογισμοῦ· φρικτὴ προμελέτη τῆς μοίρας. Ἡ εἱμαρμένη δὲν σπεύδει, ἀλλὰ φθάνει πάντοτε. Ἅμα ἔλθῃ ἡ ὥρα παρουσιάζεται. Ἀφίνει νὰ παρέρχωνται οἱ χρόνοι καὶ εἶτα, ὅτε τις ἐλάχιστα τὴν συλλογίζεται, ἔρχεται. Τὸ Σεδὰν εἶνε τὸ μοιραῖον ἀπρόοπτον.

Λοιπὸν τῇ πέμπτῃ πρωϊνῇ ὥρᾳ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, ὁ κόσμος ἐξύπνησεν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τοὺς κεραυνούς.

Ε'

Πυρπολεῖται τὸ Βαζέιλ, πυρπολεῖται τὸ Givonne, πυρπολεῖται τὸ Φλοάν. Μεγάλη κάμινος ἀρχίζει τὴν μάχην. Ὁ ὁρίζων φλέγεται. Τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κρατῆρος, ἔκπληκτον, ἔκθαμβον, τεταραγμένον, πένθιμον. Κύκλος κεραυνώδης τὸ περικλείει, ὁ ὄλεθρος τὸ περιβάλλει.

Ὁ φόνος ὁ ἀπέραντος ἐκτελεῖται ἀπανταχόθεν συγχρόνως. Ἀνθίστανται οἱ Γάλλοι καὶ ἀνθίστανται φοβεροί, διότι κατέλαβεν αὐτοὺς ὁ ἀπελπισμός. Τὰ κανόνιά μας παλαιοῦ σχήματος πάντα καὶ μικρᾶς ὁλκῆς συντετριμμένα καταρρίπτονται ἀπὸ τῶν ἑλκύθρων ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ καὶ ἀσφαλοῦς κανονοβολισμοῦ τῶν Πρώσσων. Ἡ πυκνότης τῆς βροχῆς τῶν ὀβουζίων ἐπὶ τὴν κοιλάδα εἶνε τοιαύτη, ὥστε νομίζεις ὅτι ἔξεσε τὴν γῆν ὁ γεωργὸς διὰ τοῦ ξύστρου, ὡς λέγει αὐτόπτης μάρτυς. Πόσα κανόνια ἦσαν; Χίλια ἑκατὸν τοὐλάχιστον. Δώδεκα κανονοστοιχίαι γερμανικαὶ μόνον ἐπὶ τῆς Μονκέλλης· ἡ 3 καὶ 4 μοῖρα, φοβερὸν πυροβολικὸν ἐπὶ τῶν ῥάχεων τοῦ Givonne μὲ μίαν ἔριππον πυροβολαρχίαν ὡς

ἐπιφυλακήν, ἀπέναντι τοῦ Δοῖγνὺ δέκα σαξωνικαὶ κανονοστοιχίαι καὶ δύο βυρτεμβεργικαί· τὸ παραπέτασμα τῶν δένδρων τοῦ δάσους πρὸς βορρᾶν τοῦ Βιλλὲρ Σερναὶ κρύπτει τὴν ἔριππον μοῖραν, ἥτις ἵσταται ἐκεῖ μὲ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς καὶ ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου δάσους ἐξερεύγεται τρομερὸν πῦρ· τὰ εἰκοσιτέσσαρα κανόνια τῆς 1 μοίρας τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ εἶνε κατὰ στοῖχον τοποθετημένα παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Μονκέλλης εἰς Σιαπέλ· ἡ κανονοστοιχία τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς πυρπολεῖ τὸ δάσος τῆς Γαρέννης. Αἱ βόμβαι καὶ αἱ σφαῖραι κατατρυποῦσι τὰ πέριξ χωρία. Τὸ δίζυγον καὶ τρίζυγον πῦρ βροντᾷ τρομερὸν καὶ ἀκατάπαυστον μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ ὁρίζοντος σημείων.

Οἱ γερμανοὶ στρατιῶται καθήμενοι ἢ ἐξαπλωμένοι πρὸ τῶν κανονοστοιχιῶν, παρατηροῦσι τὸ πυροβολικὸν ἐργαζόμενον. Οἱ γάλλοι πίπτουσι φονευμένοι. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων, ἅτινα καλύπτουσι τὸ πεδίον, ὑπάρχει ἓν ἀξιωματικοῦ, ἐφ' οὗ θὰ εὑρεθῇ μετὰ τὴν μάχην ἐσφραγισμένον ἔγγραφον περιέχον τὴν ἑξῆς διαταγὴν μὲ τὴν ὑπογραφὴν ΝΑΠΟΛΕΩΝ· *Σήμερον 1ην Σεπτεμβρίου, ἀνάπαυσις δι' ὅλον τὸ στράτευμα.* Τὸ γενναῖον 35 σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ ἐξαφανίζεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τὰ ὀβούζια· τὸ ναυτικὸν πεζικὸν ἀνδρειότατα ἀνθίσταται ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς Σάξωνας καὶ Βαυαροὺς, ἀλλὰ πανταχόθεν πιεζόμενον, ὑποχωρεῖ· ὅλον τὸ θαυμάσιον ἱππικὸν τῆς μοίρας τοῦ Μαργερὶτ, ἐξαποσταλὲν κατὰ τοῦ γερμανικοῦ πεζικοῦ, σταματᾷ ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ καὶ κατασυντρίβεται ἐξολοθρευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Τὸ πεδίον ἐκεῖνο τῆς σφαγῆς εἶχε τρεῖς ἐξόδους· καὶ τὰς τρεῖς τὰς εἶχον ἐμφράξει οἱ πολέμιοι. Τὴν ὁδὸν τοῦ Βουΐλλὼν οἱ Πρῶσσοι, τὴν τοῦ Καρινιὰν οἱ Βαυαροὶ, τὴν τοῦ Μεζιὲρ οἱ Βυρτεμβέργιοι. Οἱ γάλλοι δὲν ἐσυλλογίσθησαν νὰ φρουρήσωσι τὸν σιδηρόδρομον, τρία γερμανικὰ τάγματα τὸν κατέλαβον τὴν νύκτα. Δύο μεμονωμέναι οἰκίαι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βαλὰν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κέντρον μακρᾶς ἀντιστάσεως, τὰς εἶχον καταλάβει καὶ αὐτὰς οἱ Γερμανοί. . . .

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς κινεῖται ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἐν ἀπολύτῳ ἑνότητι. Ὁ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Μαιρὺ διοικεῖ τὸ ὅλον δρᾶμα. Παρὰ τοῖς Γάλλοις δὲν ὑπάρχει ἑνότης ἐνεργείας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μάχης, εἰς τὰς ἓξ παρὰ τέταρτον, τραυματίζεται ὑπὸ ὀβουζίου ὁ Μὰκ Μαὼν, εἰς τὰς ἑπτὰ τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Δυκρὼ, εἰς τὰς δέκα ὁ Βίμπρεν διαδέχεται τὸν Δυκρώ. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλησιάζει ὁ πύρινος τοῖχος, ἡ βροντὴ εἶνε συνεχὴς, ἀπαίσιος ὄλεθρος ἐννενήκοντα χιλιάδων ψυχῶν μεταβαλλομένων εἰς κόνιν. Ποτὲ τοιοῦτόν τι δὲν εἶχεν ἴδει ὁ κόσμος. Εἰς τὴν μίαν ὥραν μ. μ. ἦσαν χαμένα τὰ πάντα. Τὰ συντάγματα ἐν ἀταξίᾳ ἔφευγον πρὸς τὸ Σεδάν. Ἀλλὰ τὸ Σεδὰν ἤρχισε νὰ καίεται καὶ τὸ Διζονβὰλ καὶ τὰ φορητὰ νοσοκομεῖα. Ὁ ἀνδρεῖος καὶ σταθερὸς Βίμπφεν προτείνει εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἔσχατον μέσον, τὴν ἀπελπιστικὴν ἀπόπειραν διασπάσεως τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν. Τὸ 3 τῶν ζουάβων, ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δίδει τὸ παράδειγμα· ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς ἄλλης στρατιᾶς ἀνοίγει ἑαυτῷ δίοδον καὶ φθάνει εἰς τὸ Βέλγιον. Ἔφευγον οἱ λέοντες.

Αἴφνης ὑπεράνω τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ φόνου καὶ τῶν πτωμάτων, ὑπεράνω τοῦ ἀτυχοῦς ἡρωϊσμοῦ ἀναπετάννυται ἡ αἰσχύνη. Ὑψοῦται ἡ λευκὴ σημαία.

Καὶ παρῆσαν ἐκεῖ τοῦ Τυρρένου ὁ ἀνδριὰς καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βωβάν. Καὶ ὁ παρθενικὸς ὀρείχαλκος καὶ ὁ παρθενικὸς γρανίτης ἠσθάνθησαν ἑαυτοὺς ἐκπορνευομένους. Ὦ σεβαστὸν τῆς πατρίδος πρόσωπον! Ὦ ἐρύθημα αἰώνιον!

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 211·

Ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν προλήψεις ἀπείρους. Ἡμεῖς οἱ οἰκοῦντες μεγάλην πόλιν οὔτε συνειθίζομεν οὔτε εὐκαιρίαν ἔχομεν νὰ λαλῶμεν περὶ λυκανθρώπων· ἂς στείλωμεν λοιπὸν τοὺς λυκανθρώπους εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἀλλὰ μήπως πιστεύομεν εἰς φαντάσματα; Ὁ πιστεύων εἰς ταῦτα εἶναι ἀνόητος καὶ μωρός. Ἂς μεταβῶμεν ὅμως εἰς ἄλλας πλάνας, αἵτινες καί περ ἧττον γελοῖαι, ἀποβαίνουσιν ἐπιβλαβέστεραι καὶ μαρτυροῦσι τὸ ἀσθενὲς καὶ σφαλερὸν τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως. Ὅλη ἡ ἀρχαιότης ἀπεδέξατο ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας, εὐτυχεῖς ἢ δυστυχεῖς, ἀριθμοὺς αἰσίους ἢ ἀπαισίους, ἀγαθοὺς ἢ πονηροὺς πρὸς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ἐπιχείρησιν. Τὴν πλάνην ταύτην οὐ μόνον ἐτηρήσαμεν ἀλλὰ καὶ κατεστήσαμεν δεινοτέραν. Ἀποδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας· πιστεύομεν ἡμεῖς εἰς ἀριθμοὺς ἐξασκοῦντας μαγικήν τινα καὶ ὅλως μυστηριώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν βίον καὶ τὴν τύχην ἡμῶν. Ἕκαστος τῶν παρεστώτων ἀκούων τοὺς λόγους μου ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παρασκευὴν[1] ἡμέραν καὶ τὸν ἀριθμὸν δεκατρία. Ἀλλ' ἆρά γε ὑπάρχει τι ἀλογώτερον τῆς πλάνης ταύτης; Ἐὰν φοβεῖσθε τὸν ἀριθμὸν 13, διατί δὲν ὀκνεῖτε νὰ ἀπαιτήσητε παρὰ τοῦ ἐμπόρου τὸν δέκατον τρίτον πῆχυν δωρεὰν ὅταν ἀγοράζητε δώδεκα πήχεις; ἢ ἐὰν κληρονομήσετε δεκατρεῖς χιλιάδας φράγκων διατί ἀποδέχεσθε εὐχαρίστως τὴν κληρονομίαν; Πῶς λοιπὸν διατηροῦνται καὶ διαδίδονται τοιαῦται ἰδέαι ἄλογοι καὶ ἐντελῶς σφαλεραί; Ὁ ἐμβα-

1. Ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀνθρωπίνη μωρία θεωρεῖ ὡς ἀποφράδα ἡμέραν τὴν Τρίτην.

θύνων εἰς τῶν πραγμάτων τὴν οὐσίαν θὰ συνειδῇ ὅτι αὗται προέρχονται ἐκ τῆς ῥαθυμίας τοῦ πνεύματος καὶ ἐκ τῆς φυσικῆς ἐκνηρίας τῆς ἡμετέρας θελήσεως. Ὁ ἄνθρωπος, ὅσον ἀγέρωχος καὶ ἂν ὑποτεθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεότητος, τῆς ἀκμῆς, τῆς ῥώμης καὶ τῆς φαντασίας του, ἅμα δοκιμάσας τὰς πικρίας τοῦ κόσμου τούτου, ἀποβάλλει τὸ θάρρος καὶ τοσοῦτον ἀπελπίζεται ὥστε δὲν διστάζει ἐνίοτε νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐνεργειῶν του καὶ τῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας του. Πιστεύσατέ μοι· ἐπέρχονται ἐνίοτε στιγμαὶ καθ' ἃς, ἐὰν ἠδυνάμεθα, θὰ παρητούμεθα τῆς ἠθικῆς ἐξουσίας τοῦ νὰ ἤμεθα ἐλεύθεροι. Τότε δὲ ἀναπολοῦντες τὰ ὀλίγα ἀγαθὰ καὶ τὰ πολλὰ κακὰ ἅτινα ἐπράξαμεν ἢ ἀφήκαμεν νὰ πραχθῶσιν, αἰσχυνόμεθα, ἐρυθριῶμεν καὶ ἀρνούμεθα τὰς πράξεις τῶν ὁποίων ἡμεῖς εἴμεθα οἱ πατέρες καὶ αὐτουργοί. Ἀποκρούομεν ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν εὐθύνην ἵνα τὴν ἀποδώσωμεν εἰς ἄλλους. Κατηγοροῦμεν ὅλον τὸν κόσμον καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν. Ὁτὲ μὲν ὀνειδίζομεν τὸν οὐρανόν, τὴν ἀκαταμάχητον ἐπήρειαν ἀστέρος, ἢ ἡμέρας ἢ ἀριθμοῦ ἀπαισίου, τῶν ὁποίων ἡ μυστηριώδης δύναμις ὑπάρχει ἀκατανόητος, ὁτὲ δὲ πάλιν καλύπτομεν τὴν βλακίαν καὶ ἀβελτηρίαν ἡμῶν διὰ τῶν κενῶν λέξεων «τῆς τύχης, τῆς μοίρας, τῆς εἱμαρμένης» κλπ. Ἀλλὰ μήπως ἡ «εἱμαρμένη» αὕτη ἐκώλυσέ ποτε ἡμᾶς θελήσαντας νὰ κατορθώσωμεν ἔργον ἀγαθὸν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἡμετέρας δυνάμεως; Μήπως ἡ «τύχη» ἀπέτρεψέ ποτε ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κορέσαι τὰ ἴδια πάθη; Τὴν «μοῖραν» τότε ἀναφέρομεν ὁπόταν ἐξελεγχθῶμεν ἀσθενεῖς καὶ ὁσάκις εὐχόμεθα ἵνα τὸ ἡμέτερον ἐπιχείρημα ἤθελε λάβῃ ἄλλην ἔκβασιν παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν πραγματικῶς ἔλαβεν.

Πολλάκις ἐπάγομεν ὡς πρόφασιν τὴν κακὴν ἀνατροφήν, ἧς ἐτύχομεν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ καὶ περὶ τῆς ὁποίας ἑπομένως δὲν εἴμεθα ὑπεύθυνοι. Βεβαίως ἡμεῖς δὲν πταίομεν ἐὰν μὴ ἐτύχομεν χρηστῆς ἀνατροφῆς· ἀλλὰ μήπως ἄρά γε ὑποκείμεθα τοσοῦτον εἰς τὸν ζυγὸν αὐτῆς ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα παντάπασι νὰ τὸν ἀποσείσωμεν; Ἀρ' οὖ κρίνομεν καὶ κατακρίνομεν τὴν φαύλην ἀνατροφήν, ἐπιστάμεθα ἀναντιρρήτως πρῶτον μὲν ὅτι εἶναι κακή, εἶτα δὲ ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ μὴ πράξωμεν κατὰ τὰς φαύλας ἀρχὰς τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἐν τῇ νεότητι. Ἄλλοτε πάλιν αἰτιώμεθα τὸ παρὰ τῶν ἄλλων διδόμενον κακὸν παράδειγμα, λησμονοῦντες ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία εἶναι οὐχὶ ἀγέλη κτηνῶν ἀλλὰ συναγωγὴ λογικῶν καὶ ἠθικῶς ἐλευθέρων ὄντων, τὰ ὁποῖα, καί περ ἀπὸ κοινοῦ ἐργαζόμενα, ἔχουσιν ὅμως ἕκαστον ἴδιαν προαίρεσιν καὶ ἰδίαν πρωτοβουλίαν. Δὲν συλλογιζόμεθα πρὸς τούτοις ὅτι ὅπου ἕκαστος προτίθεται νὰ πράξῃ ὥσπερ οἱ λοιποί, ἐκεῖ ἀρκεῖ νὰ δώσῃ τὴν πρώτην ὤθησιν ὁ τυχών, καὶ παραχρῆμα θὰ τὸν μιμηθῶσιν ἅπαντες· ὥστε πραγματικῶς ὅλοι πράττομεν ὅ,τι ἔπραξεν εἷς καὶ μόνος.

Πάντες οὗτοι οἱ τρόποι τοῦ λέγειν ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν διάνοιαν· ὑπὸ διάφορα προσωπεῖα, περικαλύπτουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πλάνην, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς μοιροκρατίας καὶ παρασύρουσαν τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐνεργήσῃ οὕτως ὡσανεὶ μηδεμία ὑπῆρχε θελήσεως ἐλευθερία. Ἀφ' οὗ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐπίσταται νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἀφ' οὗ δύναται νὰ ποιήσῃ ἐλευθέραν ἐκλογὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων, ἀφ' οὗ ὑπάρχει ὄν ἠθικὸν καὶ ἑπομένως ὑπεύθυνον, δὲν πρέπει νὰ λαλῇ οὔτε περὶ τῆς ἀνυπάρκτου εἱμαρμένης, οὔτε περὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, ἐπειδὴ αὐτὸς ὑπῆρξε κύριος νὰ πράξῃ κατὰ τὸ δοκοῦν. Οὐδὲν ὠφελεῖ λέγων ὅτι «οὕτως ἔπραξαν οἱ ἄλλοι» ὁσάκις πρόκειται περὶ ὅσων ἔπραξεν αὐτός.

Ἡ αὐτὴ ἀσθένεια καὶ ῥαθυμία τῆς ἠθικῆς θελήσεως, συνδεομένη πολλάκις μετὰ τοῦ ἀλογίστου θυμοῦ, παροξύνει ἡμᾶς ἵνα δικαιολογῶμεν πράξεις τὰς ὁποίας ἡ ἀληθινὴ καὶ αὐστηρὰ ἠθικὴ καταδικάζει ὡς παραπτώματα, ἐὰν μὴ ὡς ἐγκλήματα. Ἠθικὴ ἀδυναμία λ.χ. ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν· ἡ φιλαυτία ὕστερον δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐποιήσαμεν ἔργον πονηρόν· παραγνωρίζομεν λοιπὸν καὶ καταχρώμεθα τὴν ἡμετέραν διάνοιαν καὶ τὸν λόγον, διατεινόμενοι ὅτι ἡ ψευδολογία ἐπετράπη ἢ ἐπεβλήθη ἡμῖν παρὰ τοῦ καθήκοντος. Τότε τὸ ψεῦδος φαίνεται ἡμῖν εὐπρόσωπον, ὠφέλιμον εἴς τινα σκοπὸν καὶ ἑπομένως ἀξιέπαινον, ἐν ᾧ πραγματικῶς ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου δικαστηρίου τῆς ἠθικῆς πᾶν ψεῦδος εἶναι ἄξιον κατακρίσεως.

Λάβετε ὡς δεύτερον παράδειγμα ἄνθρωπον ταλαιπωρηθέντα ὑπὸ τῆς θλίψεως καὶ τῶν παθημάτων, ἀπολέσαντα περιουσίαν, φίλους, συγγενεῖς· νομίζει ὅτι δὲν ὑπελείφθη πλέον εἰς αὐτὸν οὐδὲν καὶ ὅτι περιττὴ καθίσταται καὶ αὐτὴ ἡ ζωή του. Φαντάζεται ὅτι ἔχει ἄδειαν νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἐσχάτην τῶν θλίψεων καὶ τῶν παθημάτων του θεραπείαν, τὸν ἑκούσιον θάνατον· δικαιολογεῖ δὲ τὴν αὐτοκτονίαν χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς τρανότατον τεκμήριον θάρρους καὶ ψυχικῆς ἀροβίας. Ναί, ἀναμφιβόλως! Πρέπει νὰ ἔχῃ τις μέγα θάρρος ὥστε ν' ἀποβλέψῃ ἀδεῶς πρὸς τὸν θάνατον. Ὁπόταν ὅμως προτείνηταί σοι ἐκλογὴ μεταξὺ δύο πραγμάτων, δὲν φαίνεσαι θαρραλέος ἐὰν προτιμήσῃς ὅ,τι ἀπαιτεῖ μικροτέραν ἐνέργειαν. Πολὺ ὀλιγώτερον θάρρος κέκτηται ὁ προαιρούμενος νὰ ἀποθάνῃ ἅπαξ μόνον, ἢ ὁ προαιρούμενος νὰ ἀποθνήσκῃ μυριάκις ὑπομένων μετὰ γενναιοψυχίας τὰς λύπας τοῦ βίου. Ἀρετέ με νὰ ἀναγνώσω ἐνταῦθα ἓν

μικρὸν χωρίον ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ῥουσσώ, ὁ ὁποῖος ἰδών ποτε νεανίαν λυπούμενον ἐπὶ τῷ δυστυχεῖ αὐτοῦ ἔρωτι καὶ θέλοντα νὰ γίνῃ αὐτόχειρ, εἶπε πρὸς αὐτὸν τάδε· «Ἄφρον νεότης! ἐὰν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ὑπελείφθη σοι τὸ ἐλάχιστον αἴσθημα τῆς ἀρετῆς, πρόσελθε καὶ θὰ σὲ διδάξω νὰ ἀγαπήσῃς τὴν ζωήν. Ὁσάκις ἔρχεσαι εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ γίνῃς αὐτοκτόνος, εἰπὲ καθ' ἑαυτόν, *ἀς πράξω ἀκόμη μίαν ἀγαθὴν πρᾶξιν πρὶν ἀποθάνω!* Ὕπαγε ἀκολούθως καὶ ζήτησον ἵνα βοηθήσῃς τινὰ πτωχόν, παρηγορήσῃς τινὰ δυστυχῆ, ὑπερασπίσῃς τὸν ἀδίκως καταδιωκόμενον. Ἐὰν ὁ λογισμὸς οὗτος ἀναχαιτίσῃ σε σήμερον, θὰ ἀναχαιτίσῃ σε καὶ αὔριον καὶ μεθαύριον καὶ διὰ παντός. Ἐὰν μὴ ἀναστείλῃ τὴν ἀνόητον ὁρμήν σου, ἀπόθανε ὡς πονηρὰ καὶ ἀχρεία.» Ἡ αὐτοχειρία εἶναι ἀδίκημα καὶ ἁρπαγὴ προσγινομένη εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἑπομένως παντὸς ἄλλου ἀξία ἢ ἐπαίνου· εἶναι ἁμάρτημα βλάπτον οὐ μόνον τὸν αὐτουργὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους.

Ὅλαι αἱ πλάναι αἱ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸν πλησίον προέρχονται ἐκ τῆς φιλαυτίας ἡμῶν καὶ τῆς ὑπερφιλαυτίας, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ὑπεροψίας. Ἐνταῦθα δὲν ὑπαινίττομαι τὴν καθόλου ὑπεροψίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν κύριον καὶ δεσπότην ὅλης τῆς κτίσεως καὶ περιπίπτει εἰς ἀσεβῆ ὀνειροπολήματα. Ἐννοῶ ἁπλῶς τὴν φυλετικὴν ὑπεροψίαν, ἧς ἕνεκεν ἐῤῥέυσαν ἀνέκαθεν ποταμοὶ αἱμάτων εἴτε διὰ τῆς κατακτήσεως εἴτε διὰ τοῦ καταδιωγμοῦ. Ἐννοῶ τὴν ἄλλην ὑπεροψίαν, τὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ πλεονεκτήματος τῆς χροιᾶς, ἧς ἕνεκα θέλουσί τινες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν δουλείαν τῶν μαύρων, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ μαῦροι καὶ οἱ κιτρινόχροοι ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐναντίον τῶν λευκῶν, ἐὰν ἦσαν πολυαριθμότεροι καὶ ἰσχυρότεροι. Ἡ αὐτὴ ὑπεροψία περιθάλπει τὰς προλήψεις τῆς ἐθνικότητος, ἔνθεν μὲν ἀποδίδουσα εἰς τὸ ἴδιον ἔθνος ὅλας τὰς ἀρετάς, ὅλας τὰς ἐπαινετὰς ἱκανότητας καὶ ἐπιφυλάττουσα εἴτε ἐν τῷ παρελθόντι, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι αὐτοῦ πάντα θρίαμβον καὶ πᾶσαν δόξαν, ἔνθεν δὲ ἀρνουμένη ταῦτα πάντα εἰς τοὺς ξένους λαούς, ὡσανεὶ ἔπρεπεν ἡ φιλοπατρία, ἡ ἔξοχος αὕτη τῶν γενναίων ψυχῶν ἀρετή, νὰ μᾶς καταστήσῃ τυφλοὺς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ἀδίκους πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἐν τῇ Ἰνδικῇ ζῶσιν ἄνθρωποι ἐν ἐσχάτῃ διάγοντες ἀθλιότητι, ἐξευτελιζόμενοι καὶ προπηλακιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων, οἱ καλούμενοι Παρίαι. Δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν συνάφειαν μετὰ τῶν λοιπῶν, στεροῦνται παντὸς ἀνθρωπίνου δικαιώματος, εἶναι ἄμοιροι πάσης ἀναπτύξεως, βελτιώσεως καὶ προόδου, καὶ προστρίβουσιν ἀνεξάλειπτον κηλίδα εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς πολιτισμόν. Ἡ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐπικρατήσασα παντοχοῦ τῆς Εὐρώπης δουλεία, τῆς ὁποίας ἴχνη ἐσώζοντο ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, παρέχει ἡμῖν ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς ἀθλιότητος τῶν Παριῶν. Ἡ δουλεία τῶν μέσων αἰώνων ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τὴν ἐν τῇ ἀρχαιότητι δουλείαν, τῆς ὁποίας ἧττο μετριωτέρα τις ἐκδήλωσις. Οἱ δοῦλοι τῶν μέσων αἰώνων ἦσαν οἱ πρὸ μικροῦ ἡττηθέντες, οἱ ὁποῖοι κατέστησαν ὑποτελεῖς ἢ ὑπήκοοι εἰς βάρβαρον καὶ σκληροκάρδιον νικητήν· καθυπεβάλλοντο εἰς τὴν ἀγγαρείαν, ἤτοι ἄμισθον θητείαν, ἐτέλουν φόρους ὑπερόγκους καὶ ἔπασχον μυρία δεινὰ παρὰ τῶν ἰσχυρῶν. Σήμερον, χάρις τῷ Θεῷ, τὰ κακὰ ταῦτα ἐξέλιπον, πάντες δὲ οἱ Γάλλοι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου, ὡς εἶναι ἴσοι καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει διαφορὰ τῶν ἡμετέρων φυσικῶν χαρισμάτων, διαφορὰ τῆς ἐργασίας, ἑπομένως καὶ διαφορὰ πραγματικῆς ἀξίας καὶ δικαιωμάτων, ἐπειδὴ τελευταῖον ἅπαντες γεννώμεθα εἰς περιστάσεις μᾶλλον ἢ ἧττον εὐνοϊκὰς καὶ ὑποκείμεθα εἰς παντοειδεῖς περιπετείας, ἐξ ἁπάντων θὰ προκύπτῃ πάντοτε ἐντεῦθεν διαφορά τις καὶ ἀνισότης περιουσίας καὶ θέσεως κοινωνικῆς. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἀνισότητες δὲν εἶναι ἀναλλοίωτοι, οὐδὲ ἔχουσί τι κοινὸν πρὸς τοὺς ἀμεταβλήτους καὶ ἀμετακινήτους βίους τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰνδικῆς· ἀπ' ἐναντίας ὑπόκεινται καθ' ἑκάστην εἰς μεταβολάς, δυνάμεναι νὰ μετριασθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον· ὁ σήμερον πλούσιος ἐνδέχεται αὔριον νὰ πτωχεύσῃ καὶ τἀνάπαλιν. Ἀλλ' ὅσον μεταβληταὶ καὶ ἂν ὑπάρχωσιν αἱ διαφοραὶ αὗται, πολλάκις ἡμεῖς συνειθίζοντες καὶ φανταζόμενοι αὐτὰς διαρκεῖς καὶ ἀναλλοιώτους, περιπίπτομεν εἰς ἄλλας χείρονας καὶ βλαβερωτέρας πλάνας. Οἱ κατέχοντες λ.χ. πλοῦτον, τιμὰς καὶ ὑψηλὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν περιφρονοῦσι τοὺς ἀναγκαζομένους νὰ ἀποζῶσι διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν των· οἱ χειρώνακτες πάλιν, λησμονοῦντες τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἀνεπτυγμένη διάνοια ἐν χώρᾳ εὐνομουμένῃ, περιέρχονται εἰς ἀπόγνωσιν, ἀγανακτοῦσιν ἐπὶ τῇ ταπεινῇ θέσει των καὶ φθονοῦσι τοὺς ἀνωτέρους των. Ἰδοὺ μεγάλη πλάνη! Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὰ οὐσιωδέστερα στοιχεῖα τῆς εὐημερίας ἑκάστου, αἱ ἀξιώσεις τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, ἡ ἀρετὴ δηλονότι, τὸ ἡρωϊκὸν θάῤῥος, ἡ ἀγαθὴ συνείδησις ἀνήκουσιν εἰς πᾶσαν ἀνεξαιρέτως τάξιν ἀνθρώπων. «Ἡ ἀρετὴ (ἔλεγεν ὁ Πλάτων) δὲν ἔχει οὐδένα κύριον καὶ δεσπότην· ἀνήκει εἰς πάντας τοὺς θεραπεύοντας αὐτὴν καὶ προσφέρεται εἰς πάντας τοὺς ζητοῦντας αὐτήν!» Τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον λοιπόν, ἡ ἀληθὴς εὐημερία, δὲν ἐξήρτηται ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων οὐδὲ ἀνευρίσκεται πάντοτε ἐκεῖ ὅπου φανταζόμεθα ἡμεῖς. Τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον εἶναι ἀχώριστον ἀπὸ τῶν

μεγάλων προσόντων τῆς ἡμετέρας φύσεως· ἀνευρίσκεται ἐν παντὶ χρηστῷ ἀνθρώπῳ ἐπισταμένῳ μὲν νὰ διατηρήσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας, τὴν διάνοιαν δηλαδὴ, τὴν χρηστότητα, καὶ τὴν φιλοπονίαν, δυναμένῳ δὲ νὰ κρατῇ τῶν ἰδίων παθῶν καὶ νὰ ἀντιτάσσῃ θάρρος ἀπτόητον ἐναντίον παντὸς πειρασμοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ.

Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶναι καὶ ἡ μονομαχία εἰδεχθὲς ἐξάμβλωμα τῆς προσβαλλομένης ὑπεροψίας καὶ τῆς θηριώδους βαρβαρότητος; Τὸ ἐπάρατον τοῦτο ἔθιμον, τὸ μεταδοθὲν καὶ εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας τῆς Εὐρώπης, ἐκλείπει βαθμηδὸν καὶ θὰ ἐκλίπῃ χρόνου προϊόντος παντελῶς. Διατί δὲν δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἄλλης τινὸς χειροτέρας μάστιγος τῆς ἀνθρωπότητος—τοῦ πολέμου—,τὸν ὁποῖον προξενεῖ πολλάκις ἡ ἀσύγγνωστος ὑπερφιλαυτία καὶ ἡ ψευδὴς φιλοτιμία; Φοβοῦμαι ὅτι πολλοὶ θὰ παρέλθωσιν αἰῶνες ἕως οὗ ἴδῃ ἡ ἀδίκως ταλαιπωρουμένη ἀνθρωπότης πεπαυμένας τὰς ὀλεθριωτάτας ζηλοτυπίας μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν ἐξ ὧν σύγκειται καὶ παγιουμένην τὴν ἀδελφικὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων, αἵτινες τότε μόνον ἴσως θὰ συμφωνήσωσιν ὁπόταν τύχωσιν ἑκάστη τῆς ποθητῆς ἐλευθερίας καὶ γίνωσι κυρίαι ἑαυτῶν.

Ἀφικόμενος εἰς τὸ πέρας τῆς διατριβῆς μου ὀφείλω νὰ ἐξαγάγω τὰ συμπεράσματα οὐχὶ μετερχόμενος φιλοσοφικὸν ὕφος ἀλλὰ προσφεύγων εἰς τὴν ἑπομένην εἰκόνα. Φαντάσθητε σπήλαιον ἀφεγγὲς, ἔνθα ἐπικρατεῖ ζοφερὰ νὺξ καὶ παντελὴς σκοτία· πυκνοτάτη ὁμίχλη ἐμποδίζει τὸ φῶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς αὐτό· ἐνιαχοῦ φαίνονται πτερυγίζοντες ὀλίγοι σπινθῆρες ἐρχόμενοι καὶ παρερχόμενοι, ἰνδάλματα φωτοειδῆ καὶ ἀπατηλὰ, θέλγοντα μὲν τὴν ὄψιν, φεύγοντα ὅμως ἡμᾶς καὶ μὴ περιμένοντα νὰ τὰ συλλάβωμεν. Ἀφεγγὲς σπήλαιον εἶναι ἡ ἡμετέρα διάνοια. Τὸ ἐν αὐτῷ ἐπιπολάζον σκότος εἶναι ἡ ἀμάθεια ἡμῶν. Ἡ ὁμίχλη ἡ ἐμποδίζουσα τὴν εἴσοδον τοῦ φωτὸς εἶναι τὰ πάθη, ἡ ὑπεροψία καὶ ἡ εὐπιστία, ἐνὶ λόγῳ αἱ ἠθικαὶ ἡμῶν ἀσθένειαι. Τὰ φωτοειδῆ ἰνδάλματα τοῦ ἐξωτερικοῦ φωτὸς εἶναι αἱ ἡμέτεραι προλήψεις καὶ αἱ πλάναι αἱ ἐπέχουσαι τόπον τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων τοῦ βίου, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων πρέπει ὅσον τάχιον ν' ἀπαλλαχθῶμεν. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ; διὰ τίνων φαρμάκων;

Τὸν τρόπον τῆς θεραπείας ὑποδηλοῦσιν ἡμῖν αὐτὰ τὰ αἴτια ἅτινα πρὸ μικροῦ ἀνελύσαμεν. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταπολεμήσωμεν παντὶ σθένει τὴν ἡμετέραν ἀμάθειαν καὶ τὰ ἡμέτερα πάθη. Τὴν ἀμάθειάν του δὲ νικᾷ μόνος ὁ συναισθανόμενος αὐτήν. Μεγάλη σοφία, μεγάλη ἐπιστήμη ἦτο, κατὰ τὸν θεῖον Σωκράτην, τὸ «εἰδέναι ὅτι οὐδὲν οἶδεν.» Ὁ γινώσκων ὅτι δὲν ἐπίσταται οὐδὲν, φυλάσσεται τοὐλάχιστον ἐναντίον οἱασδήποτε παρατόλμου καὶ ἀπερισκέπτου γνώμης καὶ παροτρύνεται ν' ἀναζητήσῃ καὶ ἀνεύρῃ τὴν ἄγνωστον ποθητὴν ἀλήθειαν. Περὶ δὲ τῶν παθῶν, ὀφείλομεν—διὰ τὸ συμφέρον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἡμετέρας διανοίας, διὰ τὸ συμφέρον τῆς ἡμετέρας καρδίας καὶ τῆς καθόλου ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ ἀξιοπρεπείας—νὰ τὰ καταπολεμήσωμεν καὶ νὰ γίνωμεν κύριοι αὐτῶν, οὐχὶ βεβαίως ὁπως τὰ ἐκριζώσωμεν, τοῦθ' ὅπερ οὔτε δυνατὸν θὰ ἦτο οὔτε ἔλλογον, ἀλλ' ὅπως κανονίσαντες αὐτὰ τὰ συναρμολογήσωμεν πρὸς τὸν ὕψιστον σκοπὸν τῆς τε φύσεως καὶ τῆς Θείας Προνοίας.

Κατὰ τοῦτον μόνον τὸν τρόπον ἡ ἡμετέρα διάνοια, καθαιρομένη ἀπὸ παντὸς ρύπου, ἀποβαίνει πιστότατον καὶ ἁγνὸν κάτοπτρον τῆς πραγματικότητος καὶ φωτεινότατον κέντρον τῆς ἠθικῆς ἡμῶν οὐσίας. Εἰς τοιαύτην κεκαθαρμένην ψυχὴν εἰσδύει ἀκωλύτως ἡ ἀλήθεια καὶ κατοικεῖ ἐν αὐτῇ ὡς εἰς ἱερὸν καὶ προσφιλὲς ἐνδιαίτημα.

Τὸ πρῶτον σύννεφον

ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἑλένη—νέοι ἀμφότεροι—ἦσαν ἤδη ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς νυμφευμένοι. Τὰ πάντα ἦσαν νέα καὶ καινουργῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾗ εἶχον ἀποκατασταθῆ. Τὰ ἔπιπλά των ἦσαν ὡραῖα, τοῦ τελευταίου συρμοῦ. Ἐκαμάρωνεν ὁ Παῦλος τὸ γραφεῖόν του καὶ τὴν σάλαν της ἡ Ἑλένη. Ἡμέραν τινὰ ἐκάθησαν κατὰ τὴν συνήθη ὥραν εἰς τὴν τράπεζαν οἱ δύο των, ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἔτρωγεν, ἦτο σκεπτικός.

— Τί ἔχεις Παῦλε; ἐρωτᾷ μετὰ τρυφερότητος ἡ Ἑλένη, διατί δὲν τρώγεις, μήπως δὲν 'μπορεῖς;

— 'Απ' ἐναντίας, ὅταν ἦλθα εἰς τὸ σπίτι ἐπεινοῦσα πολύ...

— Λοιπὸν διὰ τί δὲν τρώγεις;

— Τί νὰ φάγω; μαγείρισσα εἶνε αὐτὴ ὅπου ἔχομεν;

— Καὶ δι' αὐτὸ εἶσαι θυμωμένος, δὲν τὴν ἀλλάζομεν ὅταν θέλωμεν;

— Καλά!

— Τί καλά; Τὸ πρᾶγμα, Παῦλέ μου, διορθώνεται τόσον εὔκολα, ὥστε δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ταράττεσαι.

— Νομίζω ὅμως ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ διορθωθῇ, ἀγαπητή μου, ἂν δὲν φροντίσῃς σὺ νὰ ἀποκτήσῃς ὀλίγας γνώσεις μαγειρικῆς καὶ θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς, διὰ νὰ ἦσαι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτηρῇς ὅπως πρέπει τὴν μαγείρισσαν.

— Θεωρητικὰς, ἀπήντησεν ἡ Ἑλένη ὄχι ἄνευ εἰρωνίας τινος, θεωρητικὰς καὶ πρακτικάς! Κρῖμα ὅπου δὲν ὑπάρχει, φίλε μου, Πανεπιστήμιον νὰ διδάσκῃ τέτοια πράγματα.

— Κρῖμα ἀληθῶς, ὑπέλαβεν ὁ Παῦλος προσποιούμενος ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν ἐλαφρὰν ὀργὴν, ἥτις εἶχεν ὑπαγορεύσει τοὺς λόγους τῆς γυναικός του, διότι ἔπρεπεν εἰς πᾶσαν καλῶς διοικουμένην οἰκίαν ἡ μαγείρισσα νὰ μὴ ἦνε ἄλλο τι παρὰ μόνον τὸ ὄργανον, ὁ ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν τῆς οἰκοδεσποίνης. Τῆς οἰκοδεσποίνης δὲ ἔργον ἔπρεπε νὰ ἦνε ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς ἑκάστου φαγητοῦ καὶ τῆς ἀναγκαίας πρὸς τοῦτο δαπάνης. Χωρὶς δὲ νὰ ἦνέ τις γαστρίμαργος δικαιοῦται, πιστεύω, νὰ προτιμᾷ τὴν καλὴν τροφὴν τῆς κακῆς καὶ ἐλεεινῆς, ἥτις ἄλλως τε δύναται λίαν ἐπιβλαβῶς νὰ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ ἐπὶ τῆς διαθέσεως.

— Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον, ὑπέλαβεν ἡ Ἑλένη γινομένη αἴφνης σκεπτικὴ, ἀλλὰ πῶς θὰ τὰς ἀποκτήσῃ ἡ οἰκοδέσποινα τὰς γνώσεις ταύτας, πῶς θὰ γνωρίσῃ τὰς λεπτομερείας τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν;

— Ἡ ζωὴ ὁλόκληρος δὲν εἶνε ἄλλο τίποτε παρὰ ἀκατάπαυστος ἀπώλεια δυνάμεων. Δὲν ὑπάρχει δὲ οὐδὲ ἓν ἄτομον τοῦ ἡμετέρου σώματος, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ παθαίνῃ τοιαύτην ἀπώλειαν. Πᾶσα κίνησις τῶν μυῶν μας, πᾶς νευρικὸς σπασμὸς, πᾶσα τῆς διανοίας μας ἔντασις ἀντιπροσωπεύει μίαν *ἐξόδευσιν* δυνάμεων. Ἡ τροφὴ εἶνε τὸ *ἔσοδον*, διὰ τῆς τροφῆς ἀναπληροῦμεν τὰς ἀπωλείας. Ἴδιον δὲ φρονίμου ἀνθρώπου εἶνε νὰ κάμνῃ εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα ὅ,τι κάμνει ὁ ἔμπορος, νὰ προσπαθῇ δηλαδὴ νὰ φέρῃ τὸ ἰσοζύγιον μεταξὺ *ἐσόδων* καὶ *ἐξόδων*. Τὸ ἀσπράδιον τοῦ ᾠοῦ, ἡ σάκχαρις καὶ τὰ λιπαρὰ σώματα εἶνε τὰ στοιχεῖα, ἐν οἷς ἀνανεοῦται καὶ ἀκατάπαυστα ἀναστομοῦται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Τὸ *λεύκωμα* τὸ ἐν τῷ αἵματι δυναμώνει τοὺς μῦς, τὰ νεῦρα καὶ τὸν ἐγκέφαλον, τὴν δὲ πολύτιμον ταύτην οὐσίαν τὴν εὑρίσκομεν ὄχι μόνον εἰς τὸ κρέας, εἰς τὸ γάλα, εἰς τὰ ᾠά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ῥίζας, τὰ φύλλα καὶ τοὺς κόκκους πολλῶν φυτῶν. Τὸ κρέας τῶν τετραπόδων περιέχει λεύκωμα ἀπὸ 14 ἕως 16 τοῖς 100, τὰ πιζέλια καὶ τὰ κουκκία 24 τοῖς 100, τὰ ᾠὰ 15 τοῖς 100, τὸ ἄλευρον τοῦ σίτου 15 ἕως 19 τοῖς 100, τὰ γεώμηλα μόνον $2\frac{1}{2}$ τοῖς 100. Ἡ μᾶλλον ὑγιεινὴ τροφὴ εἶνε ἡ περιέχουσα πλειότερον λεύκωμα, πρέπει λοιπὸν πρὸ πάντων νὰ μεταχειριζώμεθα ὡς φαγητά μας τὸ κρέας, τὸν ἄρτον καὶ τὰ ὄσπρια, τὰ ὁποῖα εἶπον. Ἂν τις θελήσῃ νὰ τραφῇ ὅλον μὲ γεώμηλα, θὰ καταστήσῃ τὸ αἷμά του ὑδαρὲς καὶ θὰ τῷ ἐπέλθωσιν ὡς ἐκ τούτου διάφοροι νόσοι, ἔχουσαι ὡς ἀφορμὴν τὴν τοιαύτην κατάσασιν τοῦ αἵματος, καὶ μάλιστα χοιράδες. Αἱ λιπαραὶ οὐσίαι ἔχουσι διὰ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὴν αὐτὴν σημαντικότητα, ἣν καὶ τὸ λεύκωμα. Εἰσδύουσι δὲ ἐν ἡμῖν αἱ οὐσίαι αὗται ὄχι μόνον ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ ἐμμέσως, διότι τὸ ἄμυλον λ.χ. καὶ τὸ σάκχαρι τὸ περιεχόμενον εἴς τινα φυτὰ, μεταβάλλονται εἰς λίπος, ἀφ' οὗ χωνεύσωμεν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ ἅλατά τινα εἶνε ἀναγκαῖα διὰ νὰ διαθρέψωσι τὰ ὀστᾶ μας, τοὺς ὀδόντας μας καὶ τὴν κόμην μας. Τὰ ἅλατα ταῦτα εἶνε διανεμημένα εἴς τε τὸ ζωϊκὸν καὶ τὸ φυτικὸν βασίλειον, ὁπόθεν λαμβάνομεν τὰς τροφάς μας, καὶ εἰς τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα πίνομεν. Ἀρίστη λοιπὸν τροφὴ εἶνε ἡ περιέχουσα τὰς οὐσίας, τὰς ὁποίας εἶπα. Τὰ βρέφη καὶ οἱ ἀπολίτευτοι λαοὶ τρέφονται μὲ γάλα, διότι τὸ γάλα περιέχει ὅλας αὐτὰς τὰς οὐσίας...

— Εἴθε νὰ ἐτρεφόμεθα καὶ ἡμεῖς μόνον μὲ γάλα, διέκοψε λέγουσα ἡ νεαρὰ σύζυγος, θὰ καθίστατο τότε ἁπλούστατον τὸ φοβερὸν μαγειρικὸν ζήτημα... Ἀλλ' ἐξακολούθησον, φίλε μου, μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ὁμιλία.

— Ὁ ἄρτος καὶ τὸ κρέας δὲν εἶνε ἄλλο τίποτε παρὰ *γάλα συμπεπυκνωμένον*, διότι ἡ σύνθεσίς των εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ γάλακτος. Ἀλλὰ πόσαι δοκιμαὶ, πόσοι κόποι καὶ πόσαι ἀνακαλύψεις δὲν χρειάζονται διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ μετασχηματισμὸς, ἡ παρασκευὴ, ἡ σύγκρασις τῶν διαφόρων αὐτῶν οὐσιῶν! Εἶνε ἔργον ἅμα καὶ ἀπόδειξις τοῦ πολιτισμοῦ ὁ μετασχηματισμὸς, ἡ παρασκευὴ, ἡ σύγκρασις αὕτη. Δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν δὲ ἄνευ τοῦ πυρὸς νὰ κατορθωθῇ τίποτε· καὶ διὰ τοῦτο ἐμυθολόγουν οἱ παλαιοὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἔκλεψαν τὸ πῦρ οἱ ἄνθρωποι, ἄλλα δὲ ἔθνη παλαιότερα ἔτι, προέβησαν περαιτέρω καὶ ἐθεοποίησαν τὸ πῦρ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἡ τροφὴ ἀφομοιωθῇ καὶ διανεμηθῇ εἰς τὰ διάφορα ἡμῶν ὄργανα, ἔχει χρείαν καὶ δευτέραν φορὰν νὰ μαγειρευθῇ, ἔχει ἀνάγκην καὶ δευτέρου πυρὸς, καὶ τὸ πῦρ τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῷ στομάχῳ μας.

— Πῶς, ἐν τῷ στομάχῳ μας; ἀνέκραζεν ἡ Ἑλένη. Ποῖον πείραμα μᾶς τὸ ἀποδεικνύει τοῦτο;

— Παρετηρήθη, Ἑλένη, τὸ πρᾶγμα ἐπὶ ἀρρώστων· ἠδυνήθησαν μάλιστα μὲ τὸ ὡρολόγιον νὰ ὑπολογίσωσι τὰ κατὰ τὴν χώνευσιν. Τὸ βραστὸν ὀρύζιον χωνεύεται εἰς μίαν ὥραν, τὰ ψητὰ κρέατα τοῦ κυνηγίου εἰς $1\frac{1}{2}$ ὥραν, τὸ βρασμένον γάλα εἰς 2 ὥρας, τὸ βωδινὸν τὸ βραστὸν εἰς $3\frac{1}{2}$ ὥρας, τὸ βωδινὸν τὸ ἁλατισμένον εἰς 5 ἢ 6 ὥρας, τὸ χοιρομήριον εἰς 3 ὥρας, τὰ λουκάνικα εἰς 5, τὸ ψητὸν βιδέλον εἰς $3\frac{1}{2}$, τὰ σκληροβρασμένα ᾠὰ εἰς $5\frac{1}{2}$, τὸ κουνουπίδι εἰς $5\frac{1}{2}$ ὥρας. Τὸ αὐτὸ πείραμα ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ψητὰ κρέατα εἶνε μᾶλλον εὔπεπτα τῶν βραστῶν ἢ τῶν ἄλλως μαγειρευμένων. Πρὸς τούτοις σημειωτέον ὅτι, καθ' ἃ μᾶς διδάσκει ἡ χημεία, ὁ συνήθης ζωμὸς τοῦ κρέα-

τος δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ ὕδωρ μὲ ὀλίγον λίπος καὶ ὅτι τὸ κρέας, ὅπερ βράζομεν διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν τὸν ζωμὸν τοῦτον, ἀπαλλάσσεται ὅλως ἕνεκα τῆς παρασκευῆς τοῦ ζωμοῦ τῶν θρεπτικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνωφελῆ μόνον ἐργασίαν παρέχει εἰς τὸν στόμαχον καὶ οὐδὲν πλέον . . .

— Ὁ ζωμός; καλέ, τί λέγεις; τί λοιπὸν εἶνε τὸ δυναμωτικόν; ἀνέκραξεν ἄπελπις ἡ Ἑλένη.

— Ἠξεύρω, ἀπήντησεν ὁ Παῦλος, μειδιῶν, ὅτι ἡ φωνή μου εἶνε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ὅτι αἱ προλήψεις ἔχουσι πολὺ πλειοτέραν δύναμιν ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ τὰς ἐκριζώσουν. . . . Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἂν θέλῃς ζωμὸν ἀληθῶς δυναμωτικόν, πρέπει νὰ θυσιάσῃς ἐντελῶς τὸ κρέας τὸ ὡρισμένον εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ. Πρέπει δηλαδὴ νὰ κόψῃς τὸ κρέας εἰς μικρὰ κομμάτια, νὰ τὸ ἀλατίσῃς ὅσον πρέπει καὶ νὰ βάλῃς αὐτὰ τὰ κομμάτια μὲ ὀλίγον ὕδωρ ἐντὸς βουκαλίου, τὸ ὁποῖον νὰ τὸ θέσῃς ἐντὸς βράζοντος ὕδατος ἐπὶ 5 ἢ 6 ὥρας. Τοιουτοτρόπως θὰ ἔχῃς τὸ λεγόμενον consommé. παχύτατον δηλαδὴ ζωμὸν προελθόντα ἐκ τῆς ὁλοσχεροῦς *καταναλώσεως* τοῦ κρέατος, ὁ ὁποῖος φυσικὰ εἶνε θρεπτικώτατος συνάμα δὲ καὶ λίαν εὔπεπτος.

— Ἀλλὰ τὸ ἔξοδον, Παῦλε; Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ περίφημη ἡ χημεία σου θὰ ἐπιβαρύνει πολὺ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ μαγειρείου! Πόσον κρέας χρειάζεται διὰ νὰ κάμῃ τις τὸ περίφημον consommé;

— Μὲ 500 γραμμάρια κρέατος δύνασαι νὰ κατασκευάσῃς τόσον consommé, ὅσον νὰ γεμίσῃς ἕνα κυαθίσκον τοῦ τείου.

— Βλέπεις λοιπόν; χάνεται τόσον κρέας.

— Ἂς ἦνε, ἂς ἀφήσωμεν τὸ consommé διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἂς ἔχωμεν ὅμως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἑξῆς· ὅτι πολὺ καλλίτερα τρερόμεθα διὰ μικρῶν κομματίων ψητοῦ κρέατος, παρὰ δι' ἑνὸς μεγάλου τεμαχίου κρέατος βραστοῦ. Προσθέτω ὅτι πρέπει χάριν ποικιλίας νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τροφήν μας καὶ ἰχθύς, ἂν καὶ ὁ ἰχθὺς περιέχει τόσα θρεπτικὰ συστατικά, ὅσα ἓν τεμάχιον κρέατος ἡμίσεος ὄγκου· διὰ τοῦτο ὅταν ἔχωμεν ἰχθὺς εἰς τὴν τράπεζάν μας πρέπει νὰ μὴ χάνωμεν τὴν ἀναγκαίαν ἡμῖν ποσότητα θρεπτικῶν στοιχείων. Ὅταν λοιπὸν ἔχῃς ἰχθὺς ἑτοίμασον καὶ φασόλια π.χ. ἢ ὠὰ ἢ ἓν γλύκισμα κτλ.

Τοιαῦται, φιλτάτη, εἶνε αἱ *θεωρίαι*, περὶ ὧν σοὶ ἔλεγα πρὸ μικροῦ. Δι' αὐτὰς εἶμαι πάντοτε εἰς τὰς διαταγάς σου, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος. . . ὁμολογῶ τὴν ἀμάθειάν μου. Χρειάζεται πεῖρα, πνεῦμα παρατηρικόν, καλὴ θέλησις . . . .

— Θὰ προσπαθήσω ν' ἀναπληρώσω ἐγὼ τὴν ἔλλειψιν τοῦ συζύγου μου ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος, εἶπε θέτουσα τέρμα εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ χαριέντως μειδιῶσα ἡ νεαρὰ σύζυγος.

Σ. . .

ΧΑΡΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΤΗΝΑ!

Ἀρχομένου τοῦ 1861, πολλαὶ αἰτήσεις παρουσιάσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν γερουσίαν, ὅπως ληφθῶσι μέτρα «πρὸς διατήρησιν τῶν πτηνῶν, ἅτινα καταστρέφουσι τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν γεωργίαν ἔντομα.» Ὁ πρόεδρος *Bonjean* ἐπεφορτίσθη νὰ συντάξῃ τὴν ἔκθεσιν, ἣν καὶ ἀνέγνω ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 24 Ἰουνίου, καὶ ἧς τὰ συμπεράσματα ὑπῆρξαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σύμφωνα πρὸς τὰς προσδοκίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν ἀπευθυνάντων τὰς αἰτήσεις.

Ἐκ τῆς κομψοτάτης καὶ χαριεστάτης ταύτης ἐκθέσεως καταχωρίζομεν ἐνταῦθα ἓν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων τεμαχίων χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Ἑστίας* :

«Ὁ εὐγνώμων ἄνθρωπος θέλει ἀναμφιβόλως λάβει ὑπὸ τὴν εἰδικὴν αὐτοῦ προστασίαν τοὺς ἀπαιραιτήτους τούτους ἐπικούρους, τοὺς πιστοὺς τούτους φίλους καὶ συμμάχους· θέλει φροντίσει διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρικῶν πτηνῶν, ἅτινα πολεμοῦσιν αὐτά: τοῦ σαρκοβόρου ὀρνέου, τοῦ συλλαμβάνοντος αὐτὰ ἐν τῇ πτήσει, τοῦ εἰσδύοντος εἰς τὴν φωλεὰν αὐτῶν ὄρεως, ὅπως καταφάγῃ τὴν νεοσσιάν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν μητέρα μετὰ τῶν μικρῶν της. . . Ὄχι, ὡσεὶ ἤθελεν ἅπαξ ἔτι νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀποστροφὴν ταύτην τοῦ μυθογράφου :

. . . Εἰλικρινῶς ὠφέλιμον εὑρίσκω
νὰ σ' εἴπω ἤδη, ὅτε ἀτοθνήσκω,
ὅτ' εἶναι σύμβολον τῶν ἀγνωμόνων
ὁ ἄνθρωπος, οὐχὶ ὁ ὄφις μόνον,

ὁ ἄνθρωπος κατὰ παράδοξον τύφλωσιν δείκνυται ὁ τρομερώτερος ἐχθρὸς τῶν τρυφερῶν καὶ ὠφελίμων τούτων πλασμάτων. Σκληρότερος τοῦ ἱέρακος, χάριν τροφῆς φονεύοντος, φονεύει ἁπλῶς χάριν τέρψεως πρὸς καταστροφήν.

Τὸ πυροβόλον δὲν εἶναι ἀρκούντως θανατηφόρον· ἄλλως τε εἶναι καὶ προωρισμένον διὰ θήραν εὐγενεστέραν· τοὐναντίον ὁ ἄνθρωπος διὰ πλείστων μηχανημάτων, δικτύων, ἰξῶν καὶ παρομοίων παγίδων, μετὰ λυσσώδους τυφλώσεως καταδιώκει τοὺς χαρίεντας καὶ ἀναγκαίους τούτους φίλους του, οὓς παρεχώρησεν αὐτῷ ἡ Θεία Πρόνοια.

Φειδόμενος ὑμῶν δὲν προβαίνω εἰς τὴν περιγραφὴν βαρβάρων πραγμάτων, τινὰ τῶν ὁποίων διεγείρουσι τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν ὀργήν· ἐν τούτοις, ὅ,τι δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω, εἶναι ἡ ὁλεθρία καταστροφὴ ὠφελίμων πτηνῶν, καθ' ἕκαστον ἔτος θανατουμένων ἐν ἁπάσῃ τῇ Γαλλίᾳ, πρώτιστα δὲ πάντων ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς αὐτῆς καὶ μεσημβριναῖς ἐπαρχίαις.

Ἅμα μετὰ τοῦ ἔαρος οἱ πιστοὶ ἡμῶν οὗτοι σύμμαχοι ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἡμετέρας χώρας, ἀφ' ὧν εἶχεν ἀποδιώξει αὐτοὺς ὁ χειμὼν εἰς ξένην γῆν, τυγχάνουσι τῆς ἀκολούθου ὑποδοχῆς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Βάρου[1] μέχρι τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων. Περὶ τὴν Μασσαλίαν καὶ τὴν Τουλῶνα καὶ τὰς λοιπὰς παραλίους πόλεις καὶ πολίχνας πάντες οἱ γήλοφοι εἶναι κεκοσμημένοι διὰ θηρευτικῶν δικτύων· κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν ἀξιοπίστου ἀνδρός, τοῦ K. *Sace*, εἰδικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο μελετήσαντος, ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ ἡ θήρα, ἕκαστος θηρευτὴς καταγράφει 100 ἕως 200 συκοφάγους καθ' ἑκάστην. Ἡ αἴτησις λοιπὸν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Τουλῶνος οὐδεμίαν λέγει ὑπερβολήν, βεβαιοῦσα ὅτι κατὰ *μυριάδας* καταστρέφονται τὰ πτηνὰ ταῦτα, ἐπὶ μεγάλῃ ζημίᾳ τῶν κεντρικῶν καὶ βορείων ἡμῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς ὀλίγιστα μόνον καταφθάνουσιν, ὅπως πληρώσωσι τὴν ὡρισμένην αὐτῶν ἀποστολὴν ὑπὸ τῆς Προνοίας.

Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λοθαριγγίᾳ ἀνάλογα τελοῦνται, καθὰ μαρτυρεῖ ἡ αἴτησις τῆς ἐν Νανσὺ ἑταιρείας τοῦ ἐγκλιματισμοῦ.

Καὶ πρὸς τίνα λόγον ἡ *ἀγρία* αὕτη καταγροπή, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Τουλῶνος; θέλουσιν ἐπικαλεσθῆ τὸ δίκαιον τῆς ἐκ τῶν ζώων διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου; Ἐν τούτοις δὲν εἶναι σοβαρὰ ἡ νομιμοποίησις αὕτη τῆς καταστροφῆς μικρῶν ὄντων, ὧν ἕκαστον παρέχει τροφὴν ἀσήμαντον καθ' ὁλοκληρίαν. Οὐχί, ἡ καταστροφὴ αὐτῶν δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀνάγκης διατροφῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ βαναύσου γαστριμαργίας.

Καὶ ὅμως ὑπολογίζων τις, ἔστω καὶ λίαν μετρίως, πρὸς πόσους σάκκους σίτου, πρὸς πόσους πίθους οἴνου καὶ ἐλαίου ἀναλογεῖ εἷς *ὀβελὸς* ἐκ τῶν θυμάτων τούτων, δι' ὧν συνειθίζουσι νὰ κοσμῶσι τὴν τράπεζαν ἔν τισι χώρας, θέλει πεισθῆ ὅτι ὁ Λούκουλλος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ οὐδέποτε παρέσχε τοσοῦτον πολύτιμον συμπόσιον· ὅπως δ' εὕρῃ τις παρόμοιον πολυτελὲς παράδειγμα, πρέπει ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν περιώνυμον μαργαρίτην τῆς Κλεοπάτρας.

Περιπλέον ἡ ἀθλία αὕτη δικαιολογία τῆς ἱκανοποιηθείσης φιληδονίας δὲν δύναται νὰ προταθῇ ὑπὸ τῶν θηρευτῶν ἐκείνων, οἵτινες χάριν ἐπιδείξεως, πρὶν ἢ ἐπανέλθωσιν οἴκοι, κτυπῶσι τὴν ταχύπτερον χελιδόνα, τὴν μητέρα ἴσως τὴν κομίζουσαν τὴν τροφὴν εἰς τὴν λιμοκτονοῦσαν αὐτῆς νεοσσιάν. Δὲν πρέπει ἄρα νὰ γίνῃ ἡ παρατήρησις εἰς τοὺς ἐξ ἀπερισκεψίας σκληροὺς τούτους ἀνθρώπους, ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ὁ θανατηφόρος αὐτῶν μόλυβδος ἐρόνευσε τὴν πτωχὴν χελιδόνα, αὕτη εἶχε καταστρέψει πεντακόσια ἐπιβλαβῆ ἔντομα, ἡτοι δὲ ἀξία μείζονος φιλανθρωπίας, ἢ δέκα θηρευταὶ οἴκοι ἐπανερχόμενοι καὶ πλήρη πτηνῶν τὸν σάκκον αὐτῶν ἔχοντες;

Καὶ τίνος ἄλλου λόγου ἕνεκεν ἢ ἐκ καθαρᾶς ἀγνοίας ὁ κάτοικος τῶν ἐξοχῶν μετὰ μωρᾶς ἀγερωχίας φονεύει τὸν βύαν (κουκουβάγιαν) καὶ τὰ μὴ φαρμακερὰ ὀφείδια, τὰ ὁποῖα καταστρέφουσι τοὺς ποντικοὺς καὶ τὰ ἔντομα τὰ βλάπτοντα τοὺς ἀγρούς του καὶ τὰς ἀποθήκας του; Καὶ διατί δὲν φονεύει τὴν γαλῆν αὐτοῦ μᾶλλον;

Ὡσεὶ μὴ ἐξήρκουν δὲ οἱ ἄνδρες διὰ τὸν καταστρεπτικὸν τοῦτον κατὰ τῶν πτηνῶν πόλεμον, ἰδοὺ καὶ τὰ παιδία λαμβάνοντα εἰς αὐτὸν μέρος μετὰ τῆς ἀνηλεοῦς ἀδιαφορίας τῆς ἡλικίας αὐτῶν,

ἀνοικτίρμονος ἡλικίας,

ὡς εἶπεν ὁ Λαφονταῖνος. Ὤ! ναί, ἀληθῶς εἶναι ἀνηλεῆ τὰ παιδία ταῦτα τῶν ἐξοχῶν, τὰ παραμελοῦντα τὸ σχολεῖον χάριν τῆς τῶν φωλεῶν θήρας. Τὰ ὠά, ὅπως καὶ αἱ νεαραὶ νεοσσιαὶ ἔχουσιν ἐνδιαφέρον δι' αὐτά· δὲν συντρίβουσι μόνον τὰ μέν, ἀλλὰ καταστρέφουσι οἰκτρῶς τὰς νεοσσιὰς διὰ τῆς πείνης καὶ τῶν βασάνων.

Οἱ δὲ γονεῖς τῶν ἀχρείων τούτων παιδίων, ἀντὶ νὰ τὰ στείλωσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀφοῦ μαστιγώσωσιν αὐτὰ προσηκόντως, παρίστανται μετὰ ψυχρᾶς ἀδιαφορίας ἐνώπιον τῶν σκληρῶν τούτων πράξεων. Γονεῖς καὶ τέκνα ἀγνοοῦσιν ἀναμφιβόλως τοὺς ὡραίους τούτους τῆς Γραφῆς λόγους : «Ἂν περιπατῶν εὕρῃς καθ' ὁδὸν, ἐπὶ δένδρου ἢ κατὰ γῆς, τὴν μητέρα ἐπωάζουσαν τὰ μικρὰ ἢ τὰ ὠά, δὲν θέλεις λάβει ποσῶς τὴν μητέρα οὔτε τὰ μικρὰ αὐτῆς, ἀλλὰ θέλεις καταλίπει αὐτὰ ἐλεύθερα, ἵνα μὴ σοὶ συμβῇ τι κακὸν καὶ ζήσῃς ἐπὶ μακρὸν χρόνον.» Ἂν τοὐλάχιστον ἀγνοοῦντες τὴν Γραφὴν, ἐγνώριζον τὸ συμφέρον των!

Εἶναι ἀπαρίθμητοι αἱ τοιαῦται καταστροφαί· οἱ δὲ κατοικήσαντες ἐν ταῖς ἐξοχαῖς γνωρίζουσιν, ὅτι συνηθέστατα εἶδον περὶ τὴν ἑσπέραν παιδίον ἀποκομίζον ἑκατοντάδα ὠῶν καταγωγῆς διαφόρου.

Πῶς δὲ τὰ ἀνυπεράσπιστα ταῦτα γένη κατώρθωσαν νὰ ἐπιζήσωσι τοῦ μανιώδους τούτου πολέμου; . . . Εἶναι ἓν τῶν μυστηρίων ἐκείνων, ἅτινα δύναται νὰ ἐξηγήσῃ μόνον ἡ θαυμασία ἀγαθότης, δι' ἧς ὁ Θεὸς ἐπανορθοῖ ἀκαταπαύστως τὰ ἁμαρτήματα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου πλάσματός του.»

**

ΚΩΜΙΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΗΣΕΙΣ

Γνωστὸν εἶναι τοῖς πᾶσιν ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Β', νῦν αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας, ἀπηλευθέρωσε τοὺς δούλους ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκείνῃ χώρᾳ, καὶ κατέστησεν εἰσέτι πολίτας ῥώσους ἐπέκεινα τῶν εἴκοσιν ἑκατομμυρίων ψυχῶν, ἀναντιρρήτως δὲ ἡ πρᾶξις αὕτη θέλει καταστήσει ἀθάνατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου αὐτοκράτορος. Καὶ ναὶ μὲν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι ὑρίσταν-

1. Ποταμὸς ἐν τῇ μεσημβρινοδυτικῇ Γαλλίᾳ, ἀφ' οὗ καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία.

το δουλείαν οὐχὶ σκληράν, διότι συνήθως οἱ δεσπόται ῥῶσοι ἔζων ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν δούλων των καὶ ἐφέροντο ἠπίως πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καίτοι τοιαύτης οὔσης τῆς δουλείας ἐν Ῥωσίᾳ, ἡ δουλεία ἀείποτε ἔμενε θεσμὸς ἄτοπος καὶ ἄγων ἀείποτε εἰς ἄτοπα, ἔστιν ὅτε καὶ εἰς σκληρὰ ἐξαγόμενα. Τὸ δικαίωμα ἰδίως τοῦ νὰ τιμωρῶνται οἱ δοῦλοι διὰ μαστιγώσεων αὐθωρεὶ καὶ ἄνευ ἐλαχίστης διαδικασίας ἐπὶ τῇ ἁπλῇ διαταγῇ τοῦ κυρίου, ἔδωκε πολλάκις ἀφορμὴν εἰς ἀλλοκότους παρανοήσεις καὶ εἰς λάθη ἀνεπανόρθωτα.

Εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μας ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὸ ἑπόμενον γεγονὸς, λαβὸν τὴν λύσιν ἱκανῶς γελοίαν.

Ὁ κόμης δὲ Σεγοὺρ, χρηματίσας πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει ἐπὶ Αἰκατερίνης Β', διηγεῖται ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, ὅτι ἡμέραν τινὰ εἶδεν εἰσερχόμενον παρ' αὐτῷ λίαν δρομαίως ἄνθρωπόν τινα τεταραγμένον, καὶ κατεχόμενον ὑπό τε τοῦ φόβου, τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ὀργῆς· αἱ τρίχες του ἦσαν ἀνορθωμέναι, οἱ ὀφθαλμοί του ἐρυθροὶ καὶ μεστοὶ δακρύων, ἡ φωνή του διακεκομμένη καὶ τὰ ἐνδύματά του ἐν ἀταξίᾳ· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο γάλλος τὴν ἐθνικότητα.

«Ἐρωτήσας αὐτὸν, ἐξακολουθεῖ διηγούμενος ὁ συγγραφεὺς τῶν ἀπομνημονευμάτων, περὶ τῆς αἰτίας τῆς τοσαύτης του ταραχῆς καὶ λύπης, ἤκουσα αὐτὸν λέγοντά μοι ὡς ἑπεται·—Κύριε κόμη, ἐπικαλοῦμαι τὴν προστασίαν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος κατὰ πράξεως ἀδίκου καὶ σκληρᾶς συνάμα· κατὰ διαταγὴν ἑνὸς ἰσχυροῦ κυρίου μὲ ἐξύβρισαν ἄνευ ἀφορμῆς, καὶ μοὶ κατέφερον ἑκατὸν διὰ τῆς μάστιγος πληγάς.

— Τοιαύτη διαγωγὴ, τῷ ἀπήντησα, θὰ ἦτο ἀδικαιολόγητος, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι βαρύ τι παράπτωμα τὴν προὐκάλει. Ἐὰν ἀληθῶς οὐδεμία ἀφορμὴ ὑπῆρξεν, ὡς σεῖς διατείνεσθε, εἶναι ἀνεξήγητος καὶ ὅλως ἀπίθανος· ἀλλὰ τίς ἔδωκε ἄρά γε τοιαύτην διαταγήν;

— Ὁ δοὺς τὴν διαταγὴν εἶναι, εἶπέ μοι ὁ παραπονούμενος, ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης ὁ κόμης δὲ Βροῦκε, διοικητὴς τῆς πόλεως.—Εἶσθε τρελλὸς, ἐπανέλαβον ἐγὼ, εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἄνθρωπος χαίρων τοσαύτην ὑπόληψιν, καὶ τοσοῦτον ὢν περωτισμένος ὅσον ὁ κόμης δὲ Βροῦκε, νὰ προσενεχθῇ πρὸς γάλλον οὕτω βιαίως, ἐὰν μὴ τοὐλάχιστον τὸν προσεβάλλετε ἀτομικῶς.

— Οἴμοι! κύριε, ἀπήντησεν ὁ ἐγκαλῶν, ἐγὼ οὔτε κἂν ἐγνώρισα ποτὲ τὸν κόμητα Βροῦκε· εἶμαι μάγειρος τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ κύριος διοικητὴς εἶχεν ἀνάγκην μαγείρου ἐπορεύθην εἰς τὸ μέγαρόν του, καὶ οἱ ἄνθρωποί του μὲ εἰσήγαγον εἰς τὰ δωμάτιά του. Μόλις ἡ ἐξοχότης του ἤκουσεν ὅτι ἦλθεν ὁ μάγειρος, διέταξε νὰ μὲ μαστιγώσωσιν ἑκατοντάκις, ὅπερ καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ συμβὰν σᾶς φαίνεται ἴσως ἀπίθανον, καὶ ὅμως εἶναι δυστυχῶς πραγματικὴ ἀλήθεια· οἱ ὦμοί μου δὲ δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τρομερὰ ἀπόδειξις.

— Ἄκουσον, τῷ λέγω ἐπὶ τέλους, ἐὰν ἐναντίον ὅλων τῶν φαινομένων εἴπατε ἀλήθειαν, ἐγὼ θὰ λάβω ἱκανοποίησιν διὰ τὴν γενομένην κατὰ σοῦ ὕβριν, οὔτε θὰ ὑποφέρω ποτὲ νὰ ὑβρίζωνται οὕτως οἱ συμπατριῶταί μου, οὓς καθῆκον ἔχω νὰ προστατεύω. Πρόσεξον ὅμως καλῶς μήπως μοὶ διηγήθης μύθους, διότι θὰ σὲ κάμω νὰ μεταμεληθῇς διὰ τὸ ψεῦδός σου. Φέρε καὶ δὸς σὺ ὁ ἴδιος πρὸς τὸν διοικητὴν τὸ γράμμα τὸ ὁποῖον θὰ γράψω πρὸς αὐτόν· εἷς τῶν ἀνθρώπων μου θέλει σὲ συνοδεύσει.

Τῳόντι, παραχρῆμα ἔγραψα τῷ κόμητι δὲ Βροῦκε, ὅπως τῷ ἀνακοινώσῳ τὴν ἀλλόκοτον καταμύνησιν ἥτις μοὶ ἐγένετο. Τῷ ἔλεγον πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι εἰ καὶ μοὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ δώσω πίστιν εἰς αὐτὴν, ἡ ὑποχρέωσις ὅμως τοῦ νὰ προστατεύω πάντα γάλλον μοὶ ἐπέβαλλε τὸ καθῆκον νὰ ζητήσω ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀλλοκότου τούτου γεγονότος, διότι ἐπὶ τέλους ἐδύνατο ὑπάλληλός τις, καταχρώμενος τὸ ὄνομά του, νὰ ἔπραξε τὴν ἀδικίαν ταύτην. Τῷ ἔκαμνον δὲ γνωστὸν ὅτι περιέμενον ἀνυπομόνως τὴν ἀπάντησίν του, ὅπως ἐπιληφθῶ τῶν ἀναγκαίων μέσων πρὸς τιμωρίαν τοῦ καταγγείλαντος εἰ κατεψεύδετο οὗτος, καὶ τῷ ἀποδώσω δικαιοσύνην, εἰ, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν.

Δύο ὧραι εἶχον παρέλθει χωρὶς νὰ λάβω καμμίαν ἀπάντησιν. Ἤρχιζα νὰ χάνω τὴν ὑπομονὴν καὶ ἡτοιμάσθην νὰ ἐξέλθω ὅπως ἀναζητήσω ἐγὼ αὐτὸς τὴν διασάφησιν τοῦ πράγματος, ὅτε εἶδον ἐξαίφνης ἐρχόμενον τὸν φίλον, ὅστις τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ ἴδιος· ἡ ὄψις του ἦτο γαληνιαία, τὰ χείλη του ἐμειδίων· καὶ τέλος οἱ ὀφθαλμοί του ἔστιλβον ὑπὸ τῆς χαρᾶς.

—Λοιπόν! ἔφερες, τῷ λέγω, ἀπάντησιν;

—Ὄχι, κύριε· ἡ ἐξοχότης του θὰ σᾶς τὴν στείλῃ ὁ ἴδιος μετ' οὐ πολύ· ἀλλ' ἐγὼ δὲν παραπονοῦμαι πλέον· εἶμαι τώρα εὐχαριστημένος, πολὺ μάλιστα εὐχαριστημένος· ὑπῆρξε μία παρανόησις· ἐγὼ δὲ δὲν ἔχω ἄλλο τι νὰ πράξω ἢ νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς διὰ τὴν καλοκἀγαθίαν σας.

— Πῶς! καὶ τάχα αἱ ἑκατὸν μαστιγώσεις δὲν σοῦ μένουν πλέον;—Ἀπ' ἐναντίας, κύριε πρέσβυ, μοῦ μένουν καὶ μοῦ καλομένουν· ἀλλὰ, μὰ τὴν πίστιν μου, μοῦ περιέδεσαν τὰς πληγὰς τόσῳ καλὰ ὥστε μὲ ἔκαμαν νὰ ὑποφέρω ἀγογγύστως τὴν τύχην μου. Ἰδοὺ δὲ πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα· Ὁ κόμης δὲ Βροῦκε εἶχε ῥῶσσόν τινα μάγειρον, γεννηθέντα ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ συμβάντος μοι, εἶχε λειποτακτήσει, καὶ εἶχε, καθὼς λέγουσι, κλέψει. Ἡ ἐξοχότης του ὁ κόμης διατάξας νὰ τὸν καταδιώξωσιν, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἅμα ὡς παρουσιάζον αὐτὸν ἐνώπιόν του.

Ἔτυχε λοιπὸν κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν νὰ παρουσιασθῶ ἐγὼ ὅπως λάβω τὴν κενωθεῖσαν θέσιν· ὅτε ἤνοιξαν τὴν θύραν τοῦ δωματίου τοῦ διοικητοῦ, οὗτος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ εἰργάζετο μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἔχων ἐστραμμένα πρός με τὰ νῶτα. Ὁ εἰσαγαγών με ὑπηρέτης προπορευθεὶς εἶπε· *Δέσποτα, ἰδοὺ ὁ μάγειρος.* Παρευθὺς τότε ἡ ἐξοχότης του, χωρὶς νὰ στραφῇ νὰ μὲ ἴδῃ, ἀπήντησε·—*Πολὺ καλὰ, νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ νὰ τῷ δώσουν ἑκατὸν ῥαβδισμοὺς, καθὼς διέταξα.* Ἐν τῷ ἅμα ὁ ὑπηρέτης κλείει τὴν θύραν, μὲ συλλαμβάνει, μὲ σύρει βιαίως καὶ προσκαλεῖ τοὺς συνυπηρέτας του, οἵτινες ἄνευ οἰκτιρμοῦ, ὡς εἶχον ὑμῖν εἰπῆ, ἐπιβάλλουν ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἑνὸς πτωχοῦ γάλλου μαγείρου, τοὺς διὰ τὸν λειποτάκτην ῥῶσσον μάγειρον προωρισμένους ῥαβδισμούς.

Ἡ ἐξοχότης του, οἰκτείρων με μετ' ἀγαθότητος, ἠθέλησε νὰ μοὶ ἐξηγήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν κακὴν ταύτην συνενόησιν, καὶ ἐτελείωσε τοὺς παρηγορητικούς του τούτους λόγους διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ μεγάλου τούτου σάκκου, ὃν βλέπετε ἐδῶ μεστὸν χρυσίου.

Τότε ἀπέπεμψα τὸν πτωχὸν αὐτὸν διάβολον, μὴ δυνάμενος νὰ μὴ θαυμάσω ὁπόσον εὐκόλως κατεσιγάσθη ἡ δικαία ἀγανάκτησίς του.»

Ἕτερόν τι γεγονὸς, ὃ κατωτέρω ἐκθέτομεν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν γελοίαν λύσιν καταλῆξαν, ἀποδεικνύει ἐπίσης ὁπόσα κακὰ δύνανται νὰ συμβῶσιν εἰς χώρας ὅπου ὁ νόμος εἶναι ἡ θέλησις τοῦ Μονάρχου, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οὗτος εἶναι ὁ κάλλιστος τῶν ἡγεμόνων. Τὸ συμβὰν περὶ οὗ ὁ λόγος διεδραματίσθη ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β', ἥτις ὑπῆρξε κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἁπάντων τῶν συγχρόνων ὑπηκόων της, ὑπόδειγμα συνέσεως, καλοκἀγαθίας καὶ ἠπιότητος.

Πλουσιώτατός τις ξένος, Σούδερλανδ καλούμενος, ἦτο τραπεζίτης τῆς αὐλῆς καὶ εἶχε λάβει τὴν ῥωσικὴν ἐθνικότητα· ἀπήλαυε δὲ μεγάλως τὴν εὔνοιαν τῆς αὐτοκρατορίσσης. Πρωΐαν τινὰ ἀναγγέλλουσιν αὐτῷ ὅτι ἡ οἰκία του περιεζώσθη ὑπὸ χωροφυλάκων, καὶ ὅτι ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ζητεῖ νὰ τῷ ὁμιλήσῃ.

Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, Ῥελιὲρ καλούμενος, εἰσέρχεται ἐν τῇ οἰκίᾳ λίαν στενοχωρημένος.

— Κύριε Σούδερλανδ, τῷ λέγει, μετ' ἀληθοῦς λύπης σᾶς λέγω ὅτι ἐπεφορτίσθην παρὰ τῆς χαριτοβρύτου ἀνάσσης μου νὰ ἐκτελέσω διαταγήν τινα, ἧς τὸ αὐστηρὸν μὲ κατατρομάζει καὶ μὲ καταλυπεῖ, ἀγνοῶ δὲ τίνος ἕνεκα παραπτώματος ἢ τίνος ἕνεκεν ἐγκλήματος ἐξεγείρατε ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος.

— Καὶ ἐγὼ, κύριε, ἀπήντησεν ὁ τραπεζίτης, ἀγνοῶ τοῦτο ὅσον ὑμεῖς καὶ πλέον ἔτι, ἡ δὲ ἔκπληξίς μου ὑπερβαίνει τὴν ἰδικήν σας. Ἀλλὰ τέλος πάντων, ποία εἶναι ἡ διαταγὴ αὕτη;

— Κύριε, ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀξιωματικὸς, τῇ ἀληθείᾳ μὲ λείπει τὸ θάρρος νὰ σᾶς τὴν φανερώσω. . .

— Τί λοιπὸν, ἀπώλεσα τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς αὐτοκρατορίσσης;

— Ἂν τοῦτο ἦτο μόνον, δὲν θὰ μὲ ἐβλέπατε τοσοῦτον περίλυπον. Ἡ ἐμπιστοσύνη ἐπανέρχεται καὶ μία θέσις ἀποδίδεται πάλιν.

— Καὶ καλά! πρόκειται ἄρά γε νὰ μὲ ἀποπέμψωσιν εἰς τὴν πατρίδα μου;

— Τοῦτο θὰ ἦτο ὀχληρὸν, ἀλλ' ἄνθρωπος πλούσιος ὅσον ὑμεῖς παντοῦ δύναται νὰ ζήσῃ εὐτυχής.

— Ἀλλὰ, πρὸς Θεοῦ, ἀνέκραξε τότε τρέμων ὁ Σούδερλανδ, πρόκειται νὰ μ' ἐξορίσωσιν εἰς τὴν Σιβηρίαν;

— Φεῦ! καὶ ἐκεῖθεν ἐπανέρχεταί τις.

— Νὰ μὲ ῥίψωσιν εἰς τὰς φυλακάς;

— Ἂν τοῦτο, ἦτο, θὰ ἐξήρχεσο ἐκεῖθεν.

— Παναγία μου! θέλουν νὰ μὲ δώσουν τὸ κνοῦτον;

— Ἡ τιμωρία αὕτη εἶναι τρομερὰ, ἀλλὰ δὲν φονεύει.

— Καὶ λοιπὸν, εἶπεν ἰλιγγιῶν ὁ τραπεζίτης, ἡ ζωή μου εἶναι εἰς κίνδυνον; Ἡ αὐτοκράτειρα, ἡ τόσῳ καλὴ, ἡ τόσῳ εὔσπλαγχνος, ἥτις πρὸ δύο ἔτι ἡμερῶν μοὶ ἐλάλει μετὰ τοσαύτης ἀγαθότητος, αὐτὴ θέλει. . . . ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ πιστεύσω. Αἴ, πρὸς Θεοῦ, τελείωσε· ὁ θάνατος θὰ ἦτο ἧττον σκληρὸς ἀπὸ τὴν ἀνυπόφορον ταύτην προσδοκίαν.

— Πολὺ καλὰ, φίλτατέ μοι, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας μετὰ φωνῆς κλαυθμηρᾶς, ἡ χαριτόβρυτος ἄνασσά μου μοὶ ἔδωκε διαταγὴν νὰ κάμω νὰ σᾶς ταριχεύσουν.

— Νὰ μὲ ταριχεύσουν! ἐκραύγασεν ὁ Σούδερλανδ προσβλέπων ἀσκαρδαμυκτεὶ τὸν ἀξιωματικόν· σεῖς ἐχάσατε βεβαίως τὸν νοῦν σας, ἢ ἡ αὐτοκράτειρα δὲν ἔχει τὸν ἰδικόν της· ὁπωσδήποτε δὲν θὰ ἐλαμβάνετε τοιαύτην διαταγὴν χωρὶς νὰ ὑποδείξητε συνάμα καὶ τὸ βάρβαρον καὶ ἀλλόκοτον αὐτῆς.

— Ἀλλοίμονον, πτωχέ μου φίλε, ἔπραξα ὅ,τι συνήθως δὲν τολμῶμεν ποτὲ νὰ πράττωμεν· κατέδειξα τὴν ἔκπληξίν μου, τὴν θλῖψιν μου· ἤρχιζα μάλιστα νὰ τολμήσω νὰ ἐκφέρω παράκλησίν τινα, ἀλλ' ἡ σεβαστή μου ἄνασσα, διὰ φωνῆς ὠργισμένης, ἐλέγχουσά μοι τοὺς δισταγμούς μου, μοὶ ἐπέταξε νὰ ἐξέλθω καὶ νὰ ἐκτελέσω αὐθωρεὶ τὴν διαταγήν της, προσθέσασα μάλιστα καὶ ταύτας τὰς λέξεις, αἵτινες ἀντηχοῦσιν εἰσέτι

εἰς τὰς ἀκοάς μου: *Ὕπαγε, καὶ μὴ λησμονῇς ὅτι τὸ καθῆκόν σου εἶναι νὰ ἐκτελῇς, ἄνευ γογγυσμῶν, τὰς παραγγελίας τὰς ὁποίας ἀξιῶ νὰ σοὶ ἀναθέτω.*

Θὰ ἐπεχειροῦμεν ἀδύνατόν τι ἐὰν ἐπειρώμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν ἔκπληξιν, τὴν ὀργήν, τὸν τρόμον, τὸν ἀπελπισμὸν τοῦ δυστυχοῦς τραπεζίτου. Ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον παρεδόθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς λύπης του, εἰδοποιήθη παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς ἀστυνομίας ὅτι εἶχεν ἓν τέταρτον τῆς ὥρας καιρὸν, ὅπως τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις του.

Τότε ὁ Σούδερλανδ παρακαλεῖ αὐτὸν, τὸν καθικετεύει ἐπὶ πολὺ ματαίως ὅπως τῷ δώσῃ καιρὸν νὰ γράψῃ ἓν γραμμάτιον πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος αὐτῆς. Ὁ ἀξιωματικὸς, καμφθεὶς τέλος ἐκ τῶν προσλιπαρήσεών του, ἐνέδωκε τρέμων καὶ λαβὼν τὸ γραμμάτιον ἐξέρχεται, ἀλλὰ μὴ τολμῶν νὰ πορευθῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα, διευθύνεται κατεσπευσμένως πρὸς τὸν κόμητα Βροῦκε.

Οὗτος ἐνόμισεν, ἀκούσας τὰ διατρέχοντα, ὅτι ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἐτρελλάθη· τῷ εἶπε δὲ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, νὰ περιμείνῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ τρέχει ἄνευ ἀναβολῆς νὰ ἴδῃ τὴν αὐτοκράτειραν, πρὸς ἣν ἐξέθηκε τὰ διατρέχοντα.

Ἡ Αἰκατερίνη, ἀκούσασα τὸ παράδοξον ἐκεῖνο διήγημα, ἀνέκραξε· «Δίκαιε Θεέ! τί τρομερὸν πρᾶγμα! Τῇ ἀληθείᾳ ὁ Ῥελιὲφ ἔχασε τὸν νοῦν του. Κύριε κόμη, τρέξατε καὶ διατάξατε τὸν ἀνόητον αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ ἀμέσως ν' ἀπαλλάξῃ τὸν δυστυχῆ τραπεζίτην μου ἀπὸ τοῦ τρόμου του καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ παρευθὺς αὐτόν.»

Ὁ κόμης ἐξέρχεται, ἐκτελεῖ τὴν διαταγὴν, ἐπανέρχεται δὲ καὶ εὑρίσκει μὲ θαυμασμόν του τὴν Αἰκατερίνην πνιγομένην ὑπὸ γέλωτος. «Τώρα βλέπω, εἶπεν αὐτὴ, τὴν ἀφορμὴν σκηνῆς τόσον γελοίας ὅσον καὶ ἀκατανοήτου· πρό τινων ἐτῶν εἶχον ὡραῖόν τι κυνάριον τὸ ὁποῖον ἠγάπων καθ' ὑπερβολὴν, τὸ εἶχον δὲ ὀνομάσει Σούδερλανδ, διότι οὕτως ὠνομάζετο ὁ ἄγγλος ὅστις μοὶ τὸ εἶχε χαρίσει. Τὸ κυνάριον ἐκεῖνο ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου, ἐγὼ δὲ διέταξα τὸν Ῥελιὲφ νὰ τὸ ταριχεύσῃ, ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπον αὐτὸν διστάζοντα, ἐθυμώθην ἐναντίον του, νομίσασα ὅτι ἐκ ματαιοφροσύνης ἐθεώρει τὴν ἐντολήν μου ταύτην κατωτέραν τῆς ἀξίας του· ἰδοὺ ἡ λύσις τοῦ γελοίου τούτου αἰνίγματος.»

Τίς ἀναγινώσκων τ' ἀνωτέρω, γελοῖα μὲν ὄντα ὑπὸ ἔποψίν τινα, ἀλλὰ τρομερὰ ὑπὸ ἑτέραν, δὲν πείθεται ὅτι τὰ ἄτοπα τὰ παρεπόμενα ἐλευθέροις πολιτεύμασι, εἶναι μηδὲν συγκρινόμενα πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδιαχώριστα, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων;

Ἀ.

ΠΑΓΕΤΩΔΗΣ ΣΕΛΗΝΗ

Γενικῶς πιστεύεται εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων, ὅτι κατά τινας μῆνας ἡ σελήνη, ὅτε καλεῖται *παγετώδης* (lune-*rousse*), ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς βλαστήσεως. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ἀνεκδότου ἀστείου, ὅπερ διηγεῖται ὁ Ἀραγὼ ὡς ἑξῆς:

«Χαίρω τὰ μέγιστα βλέπων ὑμᾶς συνελθόντας περὶ ἐμὲ, εἰπέ ποτε Λουδοβίκος ὁ ΙΗ' πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ γραφείου τῶν γεωγραφικῶν καταμετρήσεων (des longitudes), ἐλθούσης ἵνα προσφέρῃ αὐτῷ τὴν *Ἐπετηρίδα* καὶ τὴν *Γνῶσιν τῶν καιρῶν*, καθότι θέλετε μοὶ ἐξηγήσει σαφῶς τί ἐστιν ἡ *παγετώδης* σελήνη καὶ τίς ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐπὶ τῶν σπαρτῶν.

»Ὁ Λαπλὰς, πρὸς ὃν ἀπετείνετο, ἔμεινεν ὡς ἐμβρόντητος· ἐνῷ τοσαῦτα ἔγραψεν οὗτος περὶ σελήνης, οὐδέποτε ἀληθῶς ἐσκέφθη τι καὶ περὶ τῆς παγετώδους σελήνης. Συνεβουλεύετο δὲ διὰ τῶν βλεμμάτων τοὺς γείτονας αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδένα βλέπων πρόθυμον νὰ λάβῃ τὸν λόγον, ἠναγκάσθη νὰ ἀπαντήσῃ αὐτός. «Μεγαλειότατε, ἡ παγετώδης σελήνη οὐδεμίαν κατέχει θέσιν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς θεωρίας, ἑπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα».

»Τὴν ἑσπέραν ὁ βασιλεὺς ἠθύμησε πολὺ διὰ τὴν ἀμηχανίαν, εἰς ἣν ἐνέβαλε τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ δὲ Λαπλὰς μαθὼν τοῦτο ἦλθε πρὸς ἐμὲ εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἠδυνάμην νὰ τὸν διαφωτίσω περὶ τῆς περιφήμου ταύτης παγετώδους σελήνης, ἥτις ἐγένετο ἀφορμὴ τοσοῦτον δυσαρέστου δι' ἑαυτὸν συμβάντος. Ὑπεσχέθην αὐτῷ ὅτι θέλω ζητήσει πληροφορίας παρὰ τῶν κηπουρῶν τοῦ βοτανικοῦ κήπου καὶ ἄλλων γεωργῶν. Τοιαύτη ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τοῦ ἑξῆς κεφαλαίου.

»Παγετώδη σελήνην καλοῦσιν οἱ κηπουροὶ ἐκείνην, ἥτις ἀρχομένη κατ' Ἀπρίλιον, γίνεται πανσέληνος εἴτε περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἴτε συνηθέστερον κατὰ τὸν Μάϊον. Κατ' αὐτοὺς δὲ τὸ φῶς τῆς σελήνης ταύτης ἐξασκεῖ ἐπιβλαβῆ ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν νέων φυτῶν, καὶ καθ' ἃ βεβαιοῦσι παρετήρησαν ὅτι κατὰ τὴν νύκτα, ὅτε ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος, τὰ φύλλα καὶ οἱ κάλυκες οἱ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ φῶς τοῦτο παγόνουν, μολονότι τὸ θερμόμετρον μένει πολλοὺς βαθμοὺς ὑπὲρ τὸ μηδέν. Προσθέτουσι δὲ ὅτι, ἐὰν νεφελώδης οὐρανὸς κωλύῃ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης νὰ πέσωσιν ἐπὶ τῶν φυτῶν, δὲν συμβαίνουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, καίτοι ἄλλως τε ἡ κατάστασις τῆς θερμοκρασίας μένει ἡ αὐτή.

»Τὰ φαινόμενα ταῦτα φαίνονται δεικνύοντα ὅτι τὸ φῶς τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου ἔχει παγετώδη τινὰ ἰδιότητα· καὶ ὅμως διευθύνοντες φανοὺς καὶ μέγιστα ἀντανακλαστικὰ κάτοπτρα καὶ θέτοντες εἰς τὴν ἑστίαν αὐτῶν λίαν εὐαίσθητα θερμόμετρα, οὐδέποτε παρετηρήσαμέν τι δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ τοσοῦτον παράδοξον συμπέρασμα. Ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἡ παγετώδης σελήνη τάσσεται μεταξὺ τῶν δημωδῶν προλήψεων, ἐνῷ οἱ γεωργοὶ μένουσιν εἰσέτι πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν».

Οὐδεμίαν ὄντως ἐπιρροὴν ἔχει ἡ σελήνη ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ τούτου φαινομένου, καθόσον προκύπτει ἐκ τῆς κατὰ τὰς αἰθρίας ἑσπέρας ἀκτινοβολήσεως, ἥτις δύναται νὰ καταβιβάσῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἐδάφους 5 ἕως 6 βαθμοὺς κατωτέρω τῆς τοῦ ἀέρος· ἐὰν τώρα ἄλλη τις αἰτία, ὡς βόρειος ἄνεμος ἢ ἡ προσέλευσις εἰς ἐκεῖνα τὰ κλίματα (τῆς βορ. Γαλλίας) πλωτῶν πάγων προερχομένων ἀπὸ τὰς βορείους θαλάσσας κατεβίβασεν ἤδη τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος πλησίον τοῦ μηδενὸς, ἡ τοῦ ἐδάφους καταβαίνει ἀφ' ἑαυτῆς ὑπὸ τὸ μηδὲν καὶ τὰ φυτὰ παγόνουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας.[1]

[1] Φυσ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ὁ στόμαχος καὶ ἡ καρδία πρέπει νὰ ἦναι εὐχαριστημένοι, ἵνα ἡδυνώμεθα θαυμάζοντες τὴν φύσιν. Ἄλλως ὁ ἥλιος φαίνεται ἡμῖν, ἐμοὶ τοὐλάχιστον, μηχανὴ πρὸς ὡρίμανσιν τῶν πεπόνων, ἡ σελήνη φανάριον τῶν κλεπτῶν, τὰ δένδρα καύσιμος ὕλη, ἡ θάλασσα ἁλμυρὸν ῥευστὸν καὶ ἡ ζωὴ ἀνούσιος, ὡς νερόβραστος κολοκύνθη. (Ε. Ῥοΐδης.)

⁂ Ἡ φιλάρεσκος ὁμοιάζει τὴν ὡραίαν θάλασσαν. Ἐπιφάνεια ἀκτινοβολοῦσα, ἀντανακλῶσα τοῦ οὐρανοῦ τὸ μειδίαμα, ἀλλὰ κρύπτουσα ἀχανῆ πυθμένα, ὕπουλον ῥεῦμα καὶ θάνατον. (Α. Ρ. Ῥαγκαβῆς.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

〰 Τὸ ζήτημα τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἀνθρώπου διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρωπολόγων. Ὑπάρχουσι πολλαὶ στατιστικαὶ σχετικαὶ ὡς πρὸς τὸ ποικίλον ὕψος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· ὡς δὲ συνήθως συμβαίνει οἱ περὶ ταῦτα ἀσχοληθέντες διαφέρουσιν ἐν γένει ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματα.

Κατὰ μελέτην τινὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ *Ἀνθρωπολογικῇ Ἐπιθεωρήσει*, ὁ ὑψηλότερος ἄνθρωπος εἶναι Φινλανδὸς, ἔχων ὕψος μέτρων 2,83, ὁ δὲ βραχύσωμος εἶναι νάνος, ἔχων ὕψος 43 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων ὑπάρχουσιν ἄπειροι διαφοραί. Τὸ κλίμα, αἱ ἕξεις, τὰ ἤθη ἀσκοῦσιν ἐπίδρασιν σημαντικὴν ἐπὶ τοῦ μέσου ὕψους τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ Παταγόνες εἶναι ἡ μόνη φυλή, ἧς τὸ μέσον ὕψος εἶναι μέτρ. 1,78, οἱ Βοσιμὰνς τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, εἶναι τοὐναντίον οἱ βραχυσωμότεροι τῶν ἀνθρώπων· τὸ μέσον αὐτῶν ἀνάστημα εἶναι 1,35 μέτρ. Ὁ μέσος ὅρος μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἄκρων εἶναι 1,60. Ἐν τούτοις ἡ *Ἀνθρωπολογικὴ Ἐπιθεώρησις* κατὰ πίνακας δημοσιευθέντας μέχρι τοῦδε, ἀναφέρει ὅτι ὁ μέσος οὗτος ὅρος πρέπει νὰ εἶναι μεγαλείτερος· παραδέχεται δὲ ὡς μέσον ὅρον τὸν 1,65.

Τὸ γυναικεῖον ἀνάστημα διέφυγεν ἄχρι τοῦδε τὰς ἐρεύνας τῶν στατιστικῶν.

〰 Κατὰ τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ Μαυρικίου Βλὸκ (Maurice Block) l'Europe politique et sociale, ἡ κατανάλωσις τῆς ζακχάρεως κατὰ κεφαλὴν εἶναι ἐν Ῥωσσίᾳ 1 χιλιόγρ. 2, ἐν Αὐστρίᾳ 2 χιλιόγρ. 4, ἐν Πρωσσίᾳ 3 χιλιόγρ. 75, ἐν Βελγίῳ 4 χιλιόγρ. 06, ἐν Ὁλλανδίᾳ 7 χιλιόγρ. 3, ἐν Γαλλίᾳ 7 χιλιόγρ. 4, ἐν Ἀγγλίᾳ 19 χιλιόγρ. 88. Ὥστε μόνη ἡ Ἀγγλία καταναλίσκει τὸ ἥμισυ τῆς ζακχάρεως, ἣν καταναλίσκει πᾶσα ἡ λοιπὴ Εὐρώπη.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου.

Δ'

Τὸ φῶς, τοῦ ὁποίου πρώτη καὶ κυρία πηγὴ εἶνε ὁ ἥλιος, συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν βλάστησιν τῶν φυτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ζώων. Πολλάκις ἕκαστος ἡμῶν ἔτυχε νὰ ἴδῃ φυτὰ βλαστάνοντα εἰς τὸ σκότος ἢ καὶ εἰς μέρη σκιερά· τὰ φυτὰ αὐτὰ, ὅσον καὶ ἂν τὰ περιποιώμεθα, ὅσον καὶ ἂν τοῖς παρέχωμεν τροφὴν διὰ κόπρου καὶ ποτίσματος, δὲν προκόπτουσι ποτέ· ἀλλὰ τὰ βλέπομεν λευκὰ σχεδὸν, καὶ στερούμενα τοῦ πρασίνου χρώματός των, λεπτὰ, εὔθρυπτα, ἀσθενῆ καὶ μὴ ἔχοντα φύλλα ἄρθονα, καταπίπτοντα δὲ καὶ τάχιστα μαραινόμενα καὶ σηπόμενα, πρὶν ἢ δυνηθῶσι νὰ παράξωσιν ἄνθη καὶ καρπούς. Ὁσάκις εἰς ἓν χωράφιον ὑπάρχουσι δένδρα, βλέπομεν τὴν σπορὰν προκόπτουσαν μὲν καὶ ἀκμαίαν παντοῦ, ὅπου αἱ εὐεργετικαὶ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες τὴν ζωογονοῦσιν, ἀσθενῆ δὲ καὶ ἀθλίαν καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν τῶν δένδρων, ἅτινα διὰ τῶν φύλλων των σκιάζουσι τὰ ὑπ' αὐτὰ φυτὰ, καὶ τὰ στεροῦσι τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἀπαραλλάκτως καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁσάκις διὰ μακροῦ στερηθῇ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς, καθίσταται ὠχρόλευκος καὶ χάνει τὴν ἀνθηρὰν ἐκείνην χροιάν, ἥτις εἶνε τὸ σύμβολον τῆς εὐεξίας· αἱ σάρκες του γίνονται μαλθακαὶ, τὸ δέρμα του χαλαροῦται καὶ λαμβάνει ὑγρότητα ψυχράν. Ἐὰν δὲ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ στέρησις τοῦ φωτὸς, μαραίνεται ὁ ἄνθρωπος κατ' ὀλίγον, ἐξασθενεῖ καὶ ἀποθνήσκει ἐπὶ τέλους φθισικός· τοιαῦτα θλιβερὰ παραδείγματα παρατηροῦνται πάμπολλα εἰς τὰς σκοτεινὰς φυλα-

κὰς, ὅπου κρατοῦνται δέσμιοι οἱ κακοῦργοι, εἰς τὰ μεταλλεῖα, τὰ λατομεῖα καὶ ἀνθρακωρυχεῖα, ὅπου χιλιάδες δυστυχῶν ὄντων ἐνταφιάζονται ζῶντα, ἵνα κερδίσωσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς οἰκογενείας των! Πλὴν δὲ τούτων παρατηρήσατε μετὰ προσοχῆς τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως, καὶ θέλετε ἴδει πόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων ἀναλόγως τοῦ εὐφωτίστου ἢ μὴ τῶν συνοικιῶν, ἃς κατοικοῦσιν. Ὅπου τῆς πόλεως οἱ δρόμοι εἶνε εὐρεῖς καὶ ἐκτεθειμένοι πρὸς τὸν ἥλιον, ὅπου ὑπάρχουσι πλατεῖαι, ὅπου αἱ οἰκίαι εἶνε κτισμέναι εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δέχωνται ἄφθονον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐκεῖ οἱ κάτοικοι εἶνε ζωηροὶ, εὔθυμοι, καὶ φέρουσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τὴν σφραγῖδα τῆς εὐεξίας καὶ τῆς ὑγείας. Ὅπου δὲ πάλιν αἱ ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ αἱ οἰκίαι σκοτειναὶ, καὶ δὲν ὑπάρχουσιν πλατεῖαι, ἐκεῖ τοὐναντίον οἱ ἄνθρωποι εἶνε ὠχροὶ καὶ καχεκτικοί. Τὰ τοιαῦτα δὲ ἀποτελέσματα παρατηροῦνται κυρίως ἐπὶ τῶν παιδίων. Εἶνε δὲ τόσον ἐπαισθητὴ ἡ ἐπήρεια τοῦ φωτὸς εἰς τὴν ὕπαρξίν μας, ὥστε ἐὰν ἐπὶ πολλὰς ὥρας μείνωμεν εἰς τὸ δωμάτιόν μας μὲ τὰ παράθυρα κατάκλειστα, αἰσθανόμεθα ἐνδόμυχόν τινα ἀνησυχίαν καὶ βάρος τι ἀνεξήγητον εἰς τὴν καρδίαν· ἅμα δὲ ἀνοίξωμεν τὰ παράθυρα, πάραυτα ἀνακουφιζόμεθα, καὶ μᾶς φαίνεται ὡς ν' ἀφαιρῆται βάρος τι ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. Δικαίως δ' ἄρα εἶπεν ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, ὅτι «τὸ φῶς δροσίζει τὴν καρδιὰ σὰν τὸ νερὸ τὰ χείλη». Διότι πραγματικῶς οὐ μόνον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τοῦ φωτὸς δι' αἰσθήματος λίαν ὀχληροῦ, καὶ κατὰ πολλὰ ὅμοίου τῷ τῆς δίψης· ἡ δὲ ἱκανοποίησις αὐτοῦ εὐαρεστεῖ καὶ εὐφραίνει τὸν ἄνθρωπον ὅσον καὶ ἡ δι' ὕδατος ἱκανοποίησις τοῦ αἰσθήματος τῆς δίψης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Περὶ τῆς τροπῆς βαθμῶν τοῦ θερμομέτρου κατὰ Κέλσιον εἰς βαθμοὺς κατὰ Ῥεωμύρον.

Οἱ βαθμοὶ τῆς θερμοκρασίας οἱ παρεχόμενοι ὑπὸ τοῦ μετεωρολογικοῦ δελτίου τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν σημειοῦνται εἰς βαθμοὺς τῆς ἑκατονταβάθμου διαιρέσεως τοῦ θερμομέτρου, ἢ ὅπως κοινῶς λέγεται εἰς βαθμοὺς Κελσίου. Πολλοὶ ὅμως ἔχουσι θερμόμετρα τῆς κατὰ Ῥεωμύρον διαιρέσεως εἰς 80 βαθμοὺς καὶ εἶνε συνειθισμένοι εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην, μάλιστα δὲ τοῦτο εἶνε πολὺ σύνηθες παρ' ἡμῖν. Πρὸς εὐκολίαν λοιπὸν αὐτῶν ὅπως μετατρέπωσι τοὺς βαθμοὺς Κελσίου εἰς βαθμοὺς Ῥεωμύρου, καὶ τ'ἀνάπαλιν, σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς·

Ἡ θερμοκρασία 0° εἶνε ἡ τοῦ τηκομένου πάγου καὶ διὰ τὴν μίαν καὶ διὰ τὴν ἄλλην διαίρεσιν καὶ εἶνε πάντοτε ἡ αὐτὴ, ὅταν ἐμβάψωμεν τὴν σφαῖραν τοῦ θερμομέτρου τὴν περιέχουσαν τὸν ὑδράργυρον εἰς τηκόμενον πάγον. Ἐὰν ἐμβάψωμεν αὐτὴν ἐντὸς ὕδατος ζέοντος εἰς μετάλλινον ἀγγεῖον, ὁ ὑδράργυρος ἀνυψοῦται εἰς σταθερὸν σημεῖον, ὅσον χρόνον καὶ ἂν ἀφήσωμεν τὸ θερμόμετρον ἐντὸς τοῦ ὕδατος αὐτοῦ. Τὸ μεταξὺ τοῦ σημείου αὐτοῦ καὶ τοῦ 0 σταθερὸν διάστημα ὁ μὲν Ῥεωμύρος διήρεσεν εἰς 80 βαθμοὺς, ὁ δὲ Κέλσιος εἰς 100, ὅθεν ἕπεται ὅτι 80° Ρ. ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 100° Κ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐτὸ διάστημα διαιρεῖται κατὰ μὲν Ῥεωμύρον εἰς μικρότερον ἀριθμὸν, κατὰ Κέλσιον δὲ εἰς μεγαλείτερον, ἕπεται ὅτι οἱ βαθμοὶ τοῦ Ῥεωμύρου εἶνε μείζονες τῶν τοῦ Κελσίου. Ἐὰν λοιπὸν ἡ θερμοκρασία μεταβληθῇ κατὰ 1° Ρ. ἡ μεταβολὴ εἶνε μείζων παρὰ ἐὰν μεταβληθῇ κατὰ 1° Κ. Ἐὰν ἡ θερμότης ἦνε 30° Ρ., αὕτη εἶνε μείζων παρὰ ἐὰν ἦνε 30° Κ.

Ὅπως τρέψωμεν βαθμοὺς τῆς μιᾶς διαιρέσεως εἰς βαθμοὺς τῆς ἑτέρας, ἀναλογιζόμεθα ὅτι 80° Ρ. ἰσοῦνται πρὸς 100° Κ., ἑπομένως ὁ λόγος 1° Ρ. πρὸς 1° Κ. εἶνε $\frac{100}{80}$ καὶ τἀνάπαλιν 1° Κ. πρὸς 1° Κ $\frac{80}{100}$. Τὸ $\frac{80}{100}$ ἰσοῦται ἁπλοποιούμενον πρὸς $\frac{5}{4}$, τὸ δὲ $\frac{80}{100}$ πρὸς $\frac{4}{5}$. Ἐὰν λοιπὸν πρόκηται νὰ τρέψωμεν βαθμοὺς Ῥεωμύρου εἰς βαθμοὺς Κελσίου πρέπει νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐπὶ $\frac{5}{4}$. Ἔστω π.χ. νὰ τραπῶσιν 24 βαθμοὶ Ῥεωμύρου εἰς βαθμοὺς Κελσίου. Πολλαπλασιάζω τὸ 24 ἐπὶ $\frac{5}{4}$ ἤτοι $24 \times \frac{5}{4}$ καὶ εὑρίσκω, πολλαπλασιάζων τὸ 24 ἐπὶ τὸν ἀριθμητὴν 5 καὶ διαιρῶν τὸ γινόμενον 120 διὰ τοῦ παρανομαστοῦ 4, τὸν ἀριθμὸν 30. Λοιπὸν 24° Ρ=30° Κ. Ἔστω ἀντιστρόφως νὰ στρέψω 20 βαθμοὺς Κελσίου εἰς βαθμοὺς Ῥεωμύρου. Πολλαπλασιάζω τὸ 20 ἐπὶ τὸ κλάσμα $\frac{4}{5}$ ἤτοι $20 \times \frac{4}{5}$ καὶ εὑρίσκω, πολλαπλασιάζων τὸ 20 ἐπὶ 4 καὶ διαιρῶν τὸ γινόμενον 80 διὰ 5, τὸν ἀριθμὸν 16. Λοιπὸν 30 Κ=16 Ρ.

Εἰς τὸ δελτίον σημειοῦνται ὄχι μόνον οἱ ἀκέραιοι βαθμοὶ, ἀλλὰ καὶ τὸ δέκατον αὐτῶν πρὸς μείζονα ἀκρίβειαν τῆς μετρήσεως τῆς θερμοκρασίας· οὕτω π.χ. ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία τῆς 18ης Ἰανουαρίου ε.ε. σημειοῦται ὡς ἴση πρὸς 3°8 Κ· αὕτη δηλαδὴ ἦτο κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν 3 βαθμῶν καὶ 8 δεκάτων τοῦ βαθμοῦ, δηλαδὴ μεγαλειτέρα τῶν 3 καὶ ὀλίγον μικροτέρα τῶν 4 βαθμῶν. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς πρόκηται νὰ τραπῇ εἰς βαθμοὺς Ῥεωμύρου, πάλιν πρέπει νὰ τὸν πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ 4 καὶ τὸ γινόμενον 15,2 νὰ διαιρέσωμεν διὰ 5 καὶ οὕτως εὑρίσκομεν 3,0 ἤτοι 3°,8 Κ=3°,0 Ρ. Κ.

Οἱ Ὁλλανδοὶ οὐδεμίαν αἰσθάνονται συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἔχοντας χρέη, φρονοῦντες ὅτι οὗτοι ἂν μὲν ἦνε πτωχοὶ, συντηροῦνται διὰ ζημίας τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, ἂν δὲ πλούσιοι, δαπάναις τῶν κληρονόμων των.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 14.